

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Česká republika v obchodu s lidmi

Bc. Petra Kropáčková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Petra Kropáčková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Česká republika v obchodu s lidmi

Název anglicky

Human Trafficking in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je identifikace a zhodnocení rozsáhlé trestné činnosti obchodu s lidmi. Diplomová práce srozumitelně ujednotí získané informace, vymezí základní pojmy a navrhne případná vhodná preventivní či represivní opatření.

Metodika

Diplomová práce bude složena ze dvou částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část bude zpracována na základě studia odborné literatury a dostupných internetových zdrojů. Praktická část bude vycházet z výstupů kvantitativního výzkumu.

Doporučený rozsah práce
60 – 80 stran

Doporučené zdroje informací

- BURČÍKOVÁ, P. Jak dál?: Doporučení pro předcházení obchodování s lidmi a vykořisťování a pro ochranu a zlepšení postavení obchodovaných, vykořisťovaných a obchodováním a vykořisťováním ohrožených osob. Praha: La Strada Česká republika, o. p. s., 2008, 31 s. ISBN 978-80-254-1313-5. ISBN 978-80-247-2218-4.
- MOISÉS, N. Černá kniha globalizace. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, 303 s. ISBN 978-80-7021-866-2.
- NOŽINA, M. Mezinárodní organizovaný zločin v České republice. 1. vyd. Praha: Themis, 2003, 407 s. ISBN 80-7312-018-6.
- VANIČKOVÁ, E. Dětská prostituce. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 144 s.
- ZOUBKOVÁ I., MOULISOVÁ M. Kriminologie a prevence kriminality. 1. vyd. Praha: Armex, 2004, 146 s. ISBN 80-86795-05-5.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

PhDr. Miroslav Polišenský, CSc.

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2014

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 13. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 04. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Česká republika v obchodu s lidmi" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce PhDr. Miroslavu Poliškému, CSc. za odborné vedení a konzultace, které přispěly ke vzniku této práce.

Česká republika v obchodu s lidmi

Human Trafficking in the Czech Republic

Souhrn

Diplomová práce se zabývá obchodem s lidmi na území České republiky. Teoretická část vymezuje základní pojmy, formy, příčiny a důsledky obchodu s lidmi. Dále jsou charakterizovány organizované zločinecké skupiny vykořisťující obchodované osoby a také státní orgány a nestátní organizace, které se spolupodílejí na boji proti těmto skupinám a poskytují následnou pomoc obětem. Empirická část se skládá z ekonomického šetření, dotazníkového výzkumu a tří případových studií. V závěru práce jsou shrnuta teoretická východiska a praktické poznatky.

Summary

The master thesis deals with human trafficking in the Czech Republic. The theoretical part defines basic concepts, forms, causes and consequences of human trafficking. Furthermore, there are characterized organized criminal groups which exploit trafficked persons as well as state authorities and non-governmental organizations which are sharing the fight against these groups and provide follow-up assistance to victims. The empirical part consists of an economic survey, questionnaire survey and three case studies. The conclusion summarizes the theoretical background and practical knowledge.

Klíčová slova: Obchod s lidmi, sexuální vykořisťování, nucené práce, organizovaný zločin, legislativa, oběť, pachatel

Keywords: Human trafficking, sexual exploitation, forced labor, organized crime, legislation, victim, offender

Obsah

1	Úvod	9
2	Cíl práce a metodika	10
2.1	Cíl práce	10
2.2	Metodika práce	10
3	Teoretická východiska	12
3.1	Definice základních pojmů	12
3.1.1	Organizovaný zločin	12
3.1.2	Migrace	13
3.1.3	Pašování (smuggling)	14
3.1.4	Obchod s lidmi (trafficking)	15
3.2	Příčiny, znaky a formy obchodu s lidmi	16
3.2.1	Formy obchodu s lidmi	18
3.3	Postavení České republiky v obchodu s lidmi	22
3.4	Legislativa v ČR.....	25
3.4.1	Skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi: objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka	26
3.5	Zločinecké organizace.....	28
3.6	Obchodované osoby	31
3.6.1	Viktimizace obchodovaných osob	33
3.6.2	Dopady obchodu s lidmi na oběť	34
3.7	Preventivní opatření v obchodování s lidmi.....	37
3.8	Orgány státní správy a neziskové organizace zabývající se obchodem s lidmi	39
3.8.1	Ministerstvo vnitra	39
3.8.2	Ministerstvo práce a sociálních věcí.....	40
3.8.3	Policie ČR	40

3.8.4	La Strada Česká republika, o. p. s.....	42
3.8.5	Charita ČR	42
3.8.6	Diakonie Českobratrské církve evangelické.....	43
3.8.7	Mezinárodní organizace pro migraci	43
3.9	Shrnutí teoretických východisek	44
4	Praktická část.....	47
4.1	Cíl a metodika	47
4.2	Stanovení hypotéz	48
4.3	Finanční šetření	48
4.4	Dotazníkové šetření.....	53
4.5	Případové studie	63
5	Výsledky a diskuze	67
6	Závěr	73
7	Seznam použitých informačních zdrojů	76
8	Seznam obrázků a grafů	83
9	Seznam použitých zkratk	84
10	Přílohy	85

1 Úvod

Diplomová práce se zabývá problematikou obchodování s lidmi v České republice. Obchodování s lidmi je často nazýváno tzv. novodobým otroctvím. Otrokářství bylo v minulosti standardní součástí společnosti. Otroci nebyli považováni za svobodné bytosti, ale za majetek využívaný na práci, který byl volně obchodovatelný nejen v rámci otrokářských trhů.

Obchodování s lidmi je v současnosti velice rozšířeným a nebezpečným sociálně patologickým jevem. Tento fenomén je znám především v podobě nucené práce a sexuálního vykořisťování. Nicméně tato ilegální činnost je mnohem rozšířenější a lze do ní zařadit také obchod s dětmi, obchod s lidskými tkáněmi a orgány, obchod s dětskými vojáky a obchodování za účelem sňatku.

Společenské standardy moderní doby se striktně staví proti tzv. novodobému otroctví. Na pomyslném vrcholu legislativního rámce téměř každé země stojí ochrana základních lidských práv a svobod jednotlivce. Tato práva má každý jedinec bez ohledu na jeho pohlaví, věk, náboženské vyznání, rasu či barvu pleti. Právě obchod s lidmi základní lidská práva a svobody naprosto nerespektuje. Cílené poškozování lidských práv vede společnost k boji proti organizovaným gangům, které využívají lidského utrpení k dosahování vysokých zisků. Ačkoliv je postoj společnosti vůči obchodu s lidmi naprosto odmítavý, je nesmírně složité tuto nelegální činnost včas odhalovat a navíc zavádět efektivní opatření vedoucí k potírání obchodu s lidmi. Myšlenka naprostého vymýcení tohoto sociálně patologického jevu by byla přinejmenším utopickou. Problém neefektivity se týká především latence samotného jevu a nedůvěry obchodovaných osob vůči vyšetřovatelům a jiným státním orgánům.

V České republice se tato problematika začala hojně vyskytovat od 90. let, kdy padla výhradní vláda komunistické strany a s ní i železná opona obepínající československé státní hranice. Otevření hranic a umožnění volného cestování poskytlo organizovaným skupinám dostatečný prostor pro dovážení obchodovaných osob do republiky, převážení těchto osob přes české území, ale i k lákání českých občanů, coby potencionálních obětí, k výkonu práce v zahraničí pod příslibem vysokých výdělků.

Obchod s lidmi lze bez nadsázky označit za jeden z nejzávažnějších zločinů soudobé společnosti, a tudíž je nezbytné vůči němu neustále vyvíjet patřičné aktivity.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je celkové zhodnocení a identifikace problematiky obchodování s lidmi v České republice.

Dále jsou stanoveny následující dílčí cíle:

- Na základě deskripce odborné literatury a dalších relevantních informačních zdrojů srozumitelně a v logické návaznosti stanovit a objasnit teoretická východiska.
- Provedení kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření se zaměřením na informovanost středoškolských studentů.
- Zpracování tří případových studií obchodovaných osob na území České republiky. Studie mají čtenáři podat konkrétní informace o původu obchodovaných osob, rodinném zázemí, okolnostech vedoucích k odchodu ze země a formě vykořisťování.
- Na základě získaných poznatků z teoretické a praktické části diplomové práce navržení vhodných preventivních či represivních opatření v boji proti obchodu s lidmi.

2.2 Metodika práce

Diplomová práce bude složena ze dvou částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část využije především teoretických vědeckých metod jako je abstrakce, deskripce a analýza. První část práce bude vycházet ze studia a následné analýzy odborné literatury, příslušné legislativy a jiných dostupných materiálů a publikací uveřejněných Policií ČR, Ministerstvem vnitra a neziskovými organizacemi, které se problematikou obchodování s lidmi zabývají. Díky abstraktivní metodě budou definovány důležité pojmy vztahující se k dané problematice. Popis samotného obchodování s lidmi, jeho příčiny, důsledky, formy a typologie zločineckých skupin, organizací státní správy a pomáhajících neziskových organizací budou vymezeny pomocí deskriptivní metody. Praktická část práce bude obsahovat finanční a dotazníkové šetření a tři případové studie. Ekonomické hledisko dané problematiky bude prezentováno ve finančním šetření na základě analýzy příslušných

dokumentů. Finanční šetření bude pomocí názorného grafického znázornění prezentovat výši státních prostředků plynoucích do neziskových organizací pomáhajících obchodovaným osobám. Následovat bude kvantitativní výzkum mezi středoškolskými studenty zaměřený na informovanost o problematice obchodu s lidmi. Výzkum bude proveden na základě dotazníkové metody. Dále budou zpracovány případové studie zaměřené na konkrétní případy obchodovaných osob, k nimž došlo na území České republiky. V závěru práce bude použita metoda syntézy. Tato metoda spojí teoretická východiska a praktické poznatky do vzájemných souvislostí, jejichž výsledkem bude navržení vhodných preventivních či represivních opatření vůči obchodu s lidmi v České republice.

3 Teoretická východiska

Kapitola zabývající se teoretickými východisky se věnuje jednotlivým okruhům problematiky obchodování s lidmi tak, aby bylo možné si vytvořit jasnou a srozumitelnou představu o daném tématu. V této kapitole byla využita deduktivní metoda interpretace informací, tzn. je postupováno od obecných definic ke konkrétním údajům.

3.1 Definice základních pojmů

3.1.1 Organizovaný zločin

Neexistuje všeobecně platná definice organizovaného zločinu. Chápání tohoto pojmu se liší v souvislosti s různými kulturními a sociálními aspekty dané země, ve které se organizovaný zločin rozvíjí. Velmi obecně lze říci, že organizovaný zločin je trestnou činností, na které se podílí organizované skupiny lidí. Nelegální aktivity zločineckých skupin se týkají zejména praní špinavých peněz, prostituce, obchodu s lidmi, zbraněmi a drogami. Nožina uvádí následující základní znaky organizovaného zločinu, které vymezila Evropská unie:

1. Spolupráce dvou a více osob.
2. Podezření ze spáchání závažné trestné činnosti.
3. Činnost zaměřená na vytváření zisku.
4. Činnost je dlouhodobého charakteru.
5. Každý člen v organizaci plní své specifické úkoly.
6. Základem fungování organizace je vysoká kontrola a dodržování kázně.
7. Trestná činnost je páchána na mezinárodní úrovni.
8. K dosažení cílů organizace je používáno násilí a další nátlakové prostředky.
9. Organizace využívá ve svůj prospěch stávající hospodářské a obchodní struktury.
10. Organizace je napojena na procesy praní peněz.
11. Ovlivňování médií, politiky, ekonomiky, veřejné správy nebo soudních orgánů.¹

Dle Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011-2014 je za organizovaný zločin považována trestná činnost zločineckých skupin, které splňují

¹ NOŽINA, M., *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*, s. 15-17.

první čtyři výše uvedená identifikační kritéria a dále musí být doplněna některými ze zbývajících znaků.²

Zločinecké skupiny začaly hojně působit na území České republiky po roce 1989 stejně jako v ostatních zemích bývalého socialistického bloku, které se na konci 80. let transformovaly v země demokratické. Nově se rodící demokratický systém přinesl společnosti svobodu a tržní ekonomiku. Kromě těchto pozitivních jevů vznikly také vhodné podmínky pro rozvoj nejrůznějších sociálně patologických jevů, např. prostituce, praní špinavých peněz, výroby a užívání drog a v neposlední řadě obchodu s lidmi. Česká republika se po pádu komunismu začala potýkat s těmito novými hrozbami, které se rodily nejenom uvnitř státu, ale přicházely také ze zahraničí. Mezinárodní trestná činnost narostla do globálních rozměrů. Na území České republiky nyní operují kromě českých a slovenských skupin také zločinecké organizace z Ruska, Ukrajiny, Kavkazu, Albánie, Itálie, Číny, Vietnamu, Jižní Ameriky, Středního Východu a Subsaharské Afriky. Ať už spolu tyto skupiny spolupracují nebo se střetávají, představují velkou bezpečnostní hrozbu.³

Institut „zločinného spolčení“ se stal součástí české legislativy po novelizaci č. 152/1995 Sb. trestního zákona č. 140/1961 Sb. s účinností od 1. 9. 1995. Dle trestního zákona se zločinným spolčením rozumí společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s dělbou funkcí a činností, jež se zaměřuje na úmyslné a především soustavné páčání trestné činnosti.⁴

3.1.2 Migrace

Migrací se rozumí dobrovolný přesun osob uvnitř státu nebo mezi státy. Migrující osoby se přesouvají do jiných oblastí, aby zlepšily své dosavadní životní podmínky. Počet migrantů vzrůstá v souvislosti s rozdílným bohatstvím mezi zeměmi i v zemi samotné. V rámci Evropské unie je umožněn obyvatelům členských států volný pohyb mezi zeměmi. I přes to mají některé státy vůči imigrační politice velice negativní postoj

² Usnesení Vlády České republiky ze dne 10. srpna č. 598, o *Koncepci boje proti organizovanému zločinu na období let 2011-2014*, s. 5. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/koncepce-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-obdobi-let-2011-2014-pdf.aspx>.

³ NOŽINA, M., *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*, s. 11.

⁴ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafii a boj proti nim*, s. 111.

a zavádějí různá restriktivní opatření. Nicméně je nutné zmínit, že tato omezení nesnižují počet migrujících osob, ale vedou k nelegálním formám migrace, mezi které patří právě pašování a obchodování s lidmi.⁵

Migrace je podněcována tzv. push-faktory a pull-faktory. Tyto faktory můžeme chápat jako podněty, které vedou osoby k migraci. Mezi push-faktory patří negativní činitelé, jako jsou vysoká nezaměstnanost, chudoba, násilí a různé formy diskriminace. Push-faktory nutí osoby k opuštění domovské země. Oproti tomu pull-faktory jsou pozitivní činitelé, které migrující osoby přitahují do země cílové. Do pull-faktorů se řadí vysoký počet volných nabízených míst, vyspělá ekonomika a demokratický režim zaručující migrantům svobodu.⁶

Vstupem do Schengenského prostoru skončily v ČR a dalších členských státech hraniční kontroly. Občané států Schengenské dohody tak mohou libovolně překračovat území vybraných států. Přicestovat do České republiky není nic složitého, státní hranice prakticky neexistují a celní správa je velice zredukována. Tyto aspekty celkově nahrávají migraci, především té nelegální. K odhalení nelegálních migrantů na území České republiky často dochází buď po předchozím upozornění všímavých občanů, nebo v rámci namátkových kontrol cizinecké policie a jiných represivních orgánů. Ve státech Schengenského prostoru je migrace takřka nekontrolovatelná.

3.1.3 Pašování (smuggling)

Pašování lze jinak také označit jako nelegální překročení hranic cizího státu. V případě pašování nejsou dotčena práva pašované osoby, ale dochází k poškozování politických zájmů státu, do něhož nelegální migranti vstupují. Základním rozdílem mezi pašováním a obchodováním s lidmi je ochrana státu před nelegální migrací v případě pašování a ochrana jednotlivce před vykořisťováním v případě obchodování s lidmi. Jasná kritéria pro určení rozdílu mezi pašovanou a obchodovanou osobou neexistují, tudíž je velice obtížné určit ve chvíli pohybu oběti přes hranice, o který z těchto dvou trestných činů

⁵ WINTEROVÁ, D., *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*, s. 93. [online]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>.

⁶ BREITKREUZ, R., *Analyse der Push- und Pull-Faktoren der Migration*, s. 8.

se jedná. Je paradoxní, že při nelegálním přestupu hranic cizího státu nemusejí ani samy oběti znát účel svého převozu.⁷

3.1.4 Obchod s lidmi (trafficking)

Odborníci věnující se problematice obchodování s lidmi tvrdí, že počty odhalených případů zaujímají cca 10-30 % z celkového počtu obchodovaných osob. Tento fakt znamená, že přibližně 70 % případů není příslušnými orgány vůbec odhaleno.⁸

Miroslav Němec uvádí, že u obchodování s lidmi je modus operandi zpravidla složen ze tří fází:

- 1) Naverbování lidí pod falešnými sliby. Tito lidé chtějí opustit zemi původu obvykle z hospodářských důvodů.
- 2) Nelegální přesun lidí do cílové země. K přesunu dochází pomocí podvodů a falešných dokladů, a to za finanční odměnu, díky které se běženci ale i jejich rodiny dostávají do dluhové pasti.
- 3) Vykořisťování převedených osob v důsledku nemožnosti splatit dluh za převod přes hranice či formou vydírání vzhledem k nelegálnímu pobytu v cílové zemi.⁹

Dle čl. 3 Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Konvenci Spojených národů proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, se obchodováním s lidmi rozumí „*najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.*“¹⁰ Úmluva OSN o nadnárodním organizovaném zločinu byla

⁷ WINTEROVÁ, D., *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*, s. 70. [online]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>.

⁸ VANÍČKOVÁ, E., *Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování*, s. 12-13.

⁹ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafí a boj proti nim*, s. 193-194.

¹⁰ *Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu*. [online]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/265.pdf>.

přijata v prosinci roku 2000 v Palermu. Česká republika ratifikovala protokol a podepsala Úmluvu v prosinci 2002. Výše uvedená definice obchodování s lidmi, která je součástí Úmluvy, se stala první mezinárodně uznávanou.¹¹

Trestný čin obchodování s lidmi existuje v České republice převážně ve dvou formách. Obchodované osoby jsou podrobovány buď sexuálnímu, nebo pracovnímu vykořisťování. Zatímco zločinecké organizace orientující se na obchod s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování od své nelegální činnosti pozvolna upouštějí, u organizací orientujících se na pracovní sílu je tento trend opačný.¹²

3.2 Příčiny, znaky a formy obchodu s lidmi

Příčiny obchodování s lidmi

Příčiny obchodování s lidmi jsou velice složité a rozmanité. Mezi důvody nelegálního překračování hranic a obchodování s lidmi patří globalizace, nezaměstnanost, chudoba, migrační politika, humanitární a přírodní katastrofy, genderová a etnická diskriminace, násilí vůči ženám, nedostatek příležitostí v zemi původu a naopak vysoká poptávka po levné, nekvalifikované a v podstatě lehce zneužitelné pracovní síle v cílové zemi.¹³ Dalšími příčinami mohou být ekonomická nerovnováha, politická nestabilita, tolerance k porušování lidských práv, špatný přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem, poptávka po levných sexuálních službách, nedostatečná informovanost veřejnosti a mýtus snazšího a perspektivního života.¹⁴

¹¹ Obchod s lidmi: Definice. *Mvcr.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>.

¹² Usnesení Vlády České republiky ze dne 10. srpna č. 598, o *Koncepci boje proti organizovanému zločinu na období let 2011-2014*, s. 9-10. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/koncepce-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-obdobi-let-2011-2014-pdf.aspx>.

¹³ WINTEROVÁ, D., *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*, s. 18. [online]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>.

¹⁴ ŽÁKOVÁ, M., *Obchodování s lidmi: charakteristika*. *Icm.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/obchodovani-s-lidmi-charakteristika>.

Znaky obchodování s lidmi

„Určujícím znakem obchodu s lidmi je jednoznačné jednání pachatele za pomoci jedné z forem donucení za účelem vykořisťování oběti a majetkového prospěchu pachatele.“¹⁵

Dle čl. 3 Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Konvenci Spojených národů proti mezinárodnímu organizovanému zločinu jsou vymezena tři základní kritéria obchodování s lidmi, tj. pohyb osob, donucení a nucené práce/vykořisťování.

- 1) Pohyb osob: tj. ilegální transport osob za účelem obchodování uvnitř země nebo přes hranice státu. Při tomto pohybu osob dochází zpravidla k dotčení lidských práv jedince, který se stal obětí obchodu.
- 2) Donucení: kritérium donucení znamená, že obchodovaný člověk je postaven před takové podmínky, se kterými nemohl legálně souhlasit, tzn. chybí prvek přítomnosti souhlasu. Donucení vede k nuceným pracím, nucené prostituci a jiným činnostem podobným otroctvím. Je nutné zmínit, že ačkoliv obchodovaná osoba projeví svůj souhlas s nelegálním překročením hranic cizího státu a rozhodne se např. k prostituci, není to souhlasem k vykořisťování a porušování individuálních lidských práv. Prvek donucení nemusí být nutně projevem fyzické síly, může se také jednat o podvodné jednání, které přivede oběť do stavu tísně nebo jiné závislosti a obchodovaná osoba nemá poté jinou možnost, než nastalou situaci strpět.
- 3) Vykořisťování: poslední znak obchodu s lidmi dokresluje celkový pohled na tento trestný čin. Vykořisťováním se rozumí nucená práce, prostituce nebo jiné služby, a to v podmínkách podobajících se otroctví či nevolnictví, přičemž dochází k přímému porušování lidských práv jednotlivce.¹⁶

¹⁵ HOLANOVÁ, K. a kol. *Instruktažní manuál pro sociální a terénní pracovníky: obchod s lidmi v ČR*, s. 5. [online]. Dostupné z: http://www.kraj-jihocesky.cz/1460/prevence_kriminality.htm.

¹⁶ WINTEROVÁ, D., *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*, s. 69-76. [online]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>.

3.2.1 Formy obchodu s lidmi

Pracovní vykořisťování

Případů obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v České republice přibývá v důsledku zvyšující se poptávky po levné pracovní síle v oblasti stavebnictví, lesnictví i zemědělství. Zločinecké organizace orientující se na pracovní vykořisťování zprostředkovávají zaměstnání cizincům, kteří přijíždějí do České republiky za vidinou lepšího života. Tito lidé se neorientují v českém právním systému a obvykle nemluví ani česky. Těchto „handicapů“ využívají právě zločinecké organizace a za velice vysoké poplatky obstarají povolení k pobytu, ubytování a práci. Není výjimkou, že se takto obelhaní cizinci sami zavazují k úhradě vysokých poplatků prostřednictvím příslibu, že práci budou vykonávat bez mzdy.¹⁷

Nucená prostituce

V České republice se na obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování podílí především ruskojazyčné a bulharské gangy. Tyto organizované skupiny operují na území celé republiky, nicméně při hranicích s Německem (severní a západní Čechy), s Rakouskem (jižní Morava) a v Praze je organizovaná prostituce čtenějším jevem. Další skupiny, které se orientují na sexuální vykořisťování, jsou vietnamské, čínské a romské. Výše uvedené gangy nepůsobí výhradně na českém území, ale často spolupracují se zahraničními organizovanými skupinami, a společně s těmi tvoří velké mezinárodní sítě organizovaného zločinu. Na území České republiky zaznamenala policie nárůst obchodovaných dívek a žen zejména z Ukrajiny, Ruska, Běloruska, Moldávie, Bulharska, Litvy, Rumunska, ale i z Vietnamu a Číny. Tyto ženy jsou v České republice přinuceny k poskytování sexuálních služeb nebo jsou dále odváženy do západní Evropy. Policie ČR dále uvádí, že oběti nucené prostituce jsou vůči policejním orgánům velice nedůvěřivé a často nejsou ochotny spolupracovat. Obchodované ženy čelí ze strany pachatelů hrozbám, díky nimž mají strach nejen o svoji bezpečnost, ale i o bezpečnost své

¹⁷ Usnesení Vlády České republiky ze dne 10. srpna č. 598, o *Koncepci boje proti organizovanému zločinu na období let 2011-2014*, s. 10. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/koncepce-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-obdobi-let-2011-2014-pdf.aspx>.

rodiny v zemi původu. Organizované skupiny mají velice dobré informace o rodinném zázemí oběti. Na základě těchto informací jsou později ženy zastrašovány. Vydírání a vyhrožování újmou rodině oběti se stává nejčastější formou nátlaku. A právě díky těmto výhrůžkám je nesmírně těžké získat si důvěru oběti, která je k dopadení a usvědčení pachatelů nezbytná.¹⁸

Naopak nejvíce ochotny spolupracovat jsou právě české ženy, které byly obchodovány do zahraničí. Dle Policie ČR jsou cílovými zeměmi státy Evropské unie a mimo Evropu se jedná o Japonsko a Mexiko. V cílových zemích jsou ženy a dívky vystavovány nejen verbálnímu nátlaku, ale také fyzickému násilí. Zdrojovými oblastmi jsou severní a západní Čechy, severní Morava, Praha a Brno. Jedná se buď o lokality s vysokou nezaměstnaností, nebo s rozvinutějším cestovním ruchem.¹⁹

Obchod s dětmi

Pod pojmem obchodování s dětmi se rozumí nucený přesun osob mladších 18 let, které jsou následně prostřednictvím lstí, fyzického a psychického násilí vykořisťovány. Obchod s dětmi je globálně rozšířen a je provázán s dalšími závažnými zločiny. UNICEF uvádí, že ročně je obchodováno 1,2 milionu dětí po celém světě, přičemž roční zisk z této nelegální činnosti je dle odhadů Europolu 12 miliard dolarů. Na obchodu s dětmi se podílí jednotlivci, organizované skupiny, ale také specializované agentury orientující se na obchod s dětskými pracovníky či nevěstami. Obchodované děti jsou vystaveny fyzickému násilí, sociální izolaci, sexuálnímu zneužívání, podávání drog a záměrnému vytváření závislosti na návykových látkách.²⁰

Dětsí vojáci

Zapojování dětí do ozbrojených konfliktů je problémem zejména afrických zemí. Dle UNICEF se za posledních deset let nuceně účastnilo válečných konfliktů cca 250 tisíc

¹⁸ *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 – 2007)*, s. 8. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.

¹⁹ *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 – 2007)*, s. 9. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.

²⁰ *Boj proti obchodu s dětmi. Unicef.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/4956-boj-proti-obchodu-s-detmi>.

dětských vojáků.²¹ Dětského vojáka lze definovat jako osobu (chlapce i dívku) mladší 18 let, která patří k ozbrojeným jednotkám. Tyto děti slouží jako zvědi, doručovatelé zpráv, živé štíty, nosiči břemen a samozřejmě jako bojovníci se zbraněmi. Děti působící ve válečných konfliktech jsou proti své vůli násilím odváděny ze svých domovů, aby byly využity právě jako dětské vojáky. Nebo se jedná o zdánlivě dobrovolný vstup do ozbrojených složek, protože osiřelé děti se po ztrátě rodiny stávají snadnými oběťmi verbířů. Výcvik, kterým děti po naverbování procházejí, je tak fyzicky náročný, že nejslabší jedinci umírají. Co se týče dětských vojáků nelze jednomyslně hovořit pouze o chlapcích, více jak třetinu tvoří také dívky.²²

S verbováním dětí je možné se setkat nejen v rámci afrického kontinentu, ale také v Evropě, konkrétně na Ukrajině. Od začátku roku 2014 téměř neustávají ozbrojené nepokoje na Ukrajině. Ukrajinskí klienti nejmenované organizace pomáhající cizincům v ČR se často svěřovali sociálním pracovníkům, že jsou jejich děti v zemi původu nuceně verbovány do tzv. domobran. Verbíři se zaměřují na chlapce od 16 let, kteří žijí u svých prarodičů a jejichž rodiče vydělávají na živobytí mimo Ukrajinu. V souvislosti s tím byl v minulém roce zaznamenán rapidní nárůst žádostí o sloučení rodiny ze strany Ukrajinců žijících v ČR. Rodiče chtěli své děti dostat z Ukrajiny do bezpečí. Cizinci dále uváděli, že je možné své děti od verbířů vykoupit, finanční obnos ale není bohužel znám. V případě nenastoupení do domobrany je provinilcům vyhrožováno násilím.

Obchod s lidskými orgány

Obchod s lidskými orgány je velice specifickým druhem obchodování, jehož cílem je získání tělesných orgánů od vykořisťované osoby. Je třeba rozlišovat mezi obchodem s lidmi za účelem odnětí orgánů a mezi prodejem orgánů a transplantační turistikou. O obchodování lze hovořit za předpokladu, že jsou orgány vykořisťované osobě odňaty proti její vůli a za pomoci nejrůznějších hrozeb. Nejčastější je obchod s ledvinami.²³

²¹ UNICEF zůstává ve Středoafričské republice. *Unicef.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/53815-unicef-zustava-ve-stredoafricke-republice>.

²²Dětské vojáky. *Lidskaprava.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/prava-det/clanky/detsti-vojaci>.

²³ STRÍTECKÝ, V., TOPINKA, D. et al., *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*, s. 28-29.

Do roku 2002 bylo obchodování s lidskými orgány dle stávající legislativní úpravy takřka nepostižitelné. Novelizací trestního zákona, ke které došlo s účinností od 1. září 2002, vznikla nová skutková podstata trestného činu „nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány“ dle § 209a trestního zákona.²⁴

Vyšetřováním obchodu s lidskými orgány se zabývá Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, který odhalil pouze jeden takový případ. V tomto případě se ale jednalo o posmrtné nezákonné nakládání s lidskými orgány a tkáněmi, konkrétně kožními štěpy. Tento případ byl na území ČR první svého druhu. V rámci případu došlo k obvinění konkrétních osob. Na této nelegální činnosti se podílela skupina pracovníků české tkáňové banky, která spolupracovala s další skupinou v Holandsku. Trestná činnost probíhala od roku 2002 do roku 2004. Na odhalení se podílely nejenom české policejní orgány, ale také vyšetřovací orgány na Slovensku, v Nizozemí a v Estonsku.²⁵

Nucená účast na drobné pouliční kriminalitě, pěstování a pašování drog

Nucené žebrání, kapsářství, krádeže v obchodech, odcizování kabelek a vykrádání bankomatů lze jednotně označit jako drobnou pouliční kriminalitu, ke které jsou využívány zejména děti a mladiství. Drobná kriminalita společně s pěstováním a pašováním drog je pro obchodníky s lidmi jednou z nejméně rizikových a zároveň vysoce ziskových oblastí. K nízké rizikovosti tohoto typu obchodování s lidmi přispívá zejména fakt, že vyšetřující orgány se orientují na dopadení pachatelů trestné činnosti. Skutečnost, že obvinění pachatelé pouliční kriminality, pěstování a pašování drog mohli být k páčání trestné činnosti přinuceni, nehraje pro vyšetřovatele příliš zásadní roli. Využívání a vykořisťování dětí a mladistvých k trestné činnosti je poměrně složité prokázat. K prokázání vykořisťování zadržených osob je nesmírně důležitá spolupráce a důvěra právě obětí obchodu s lidmi.²⁶

²⁴ NĚMEC, M. *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafií a boj proti nim*, s. 200.

²⁵ *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011)*, s. 10. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.

²⁶ STRÍTECKÝ, V., TOPINKA, D. et al., *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*, s. 28.

Nucené sňatky

Podstatou nucených sňatků je zajištění sňatku za úplaty zprostředkovateli, který sjedná sňatek občana cílové země s cizím státním příslušníkem. Tímto aktem dojde k legalizaci pobytu cizince a případně jeho příbuzných v cílové zemi. Někteří odborníci uvádějí, že nucených sňatků v rámci Evropské unie přibývá. Tento trend je možné pozorovat mezi členy etnických skupin, nejčastěji mezi muslimy.²⁷

Z průzkumů německých orgánů vyplývá, že v Německu je vystaveno hrozbě nuceného sňatku cca 3500 žen a dívek ročně. Alarmující je, že třetině těchto obětí nebylo ještě ani 17 let. Převážně se jedná o dívky z přistěhovaleckých rodin z oblasti Turecka, Iráku, Afghánistánu, Srbska, Kosova a Černé Hory. K souhlasu se svatbou jsou dívky nuceny bitím, hrozbami se zbraní a výhrůžkami zabitím. V roce 2010 byl v Německu schválen zákon vyhodnocující nucené sňatky jako zločin. Pachatel může být potrestán až pěti lety odnětí svobody.²⁸

3.3 Postavení České republiky v obchodu s lidmi

Nejběžnějšími formami vykořisťování v ČR jsou nucené práce a sexuální služby. Česká republika zaujímá v oblasti obchodu s lidmi pozici cílové a tranzitní země, jakožto země zdrojová figuruje už méně. ČR je cílovou zemí pro obchodované osoby z Ukrajiny, Slovenska, Ruska, Vietnamu, Rumunska, Bulharska, Moldávie a Mongolska. Nově byly na území ČR zjištěny také případy vykořisťování obětí z Nigérie, Hondurasu či Brazílie. Zdrojovou zemí je Česká republika pro Velkou Británii, Itálii, Španělsko, Německo a Skandinávii.²⁹ Z šetření neziskových organizací La Strada a IOM vyplývá, že trasy obchodu s lidmi se velice rychle mění. V důsledku rychlých změn se dosavadní zdrojové země mohou stát zeměmi jak tranzitními, tak cílovými.³⁰

²⁷ STRÁTECKÝ, V., TOPINKA, D. et al., *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*, s. 29-30.

²⁸ Nuceným sňatkům čelí v Německu tisíce dívek ročně: Třetina z nich je nezletilá. *Ihned.cz* [online]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-53592950-nucenym-snatkum-celi-v-nemecku-tisice-divek-rocne-tretina-z-nich-je-nezletila>.

²⁹ *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi na období let 2012 – 2015*, s. 4. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.

³⁰ CEJP, M. a kol., *Organizovaný zločin v České republice III.*, s. 110.

Pro území ČR je specifická nucená prostituce zejména v příhraničních oblastech severních a západních Čech, kde je vysoká a stálá poptávka po levných sexuálních službách. Klientelu tamějších prostitutek tvoří především sexuální turisté z Německa.³¹

Následující mapa České republiky ilustruje počet pachatelů trestného činu obchodování s lidmi dle § 168 trestního zákoníku za rok 2013. Mapa je rozdělena na jednotlivé kraje, přičemž sytost barvy znázorňuje počet stíhaných osob. Nejvíce pachatelů bylo stíháno v Praze, to je možné přisuzovat zejména hojnému cestovnímu ruchu, který je pro hlavní město typický. Na druhé příčce v počtu stíhaných se umístil Středočeský a Ústecký kraj. Ústecký kraj se vyznačuje vysokou nezaměstnaností a v důsledku toho také vznikem sociálně vyloučených lokalit. Tyto aspekty společně s blízkostí německých hranic poskytují nespočet příležitostí pro pachatele obchodu s lidmi využívající špatné finanční situace tamějších obyvatel. Na pomyslné třetí příčce se umístil Jihočeský kraj, na jehož území byly v roce 2013 evidovány čtyři stíhané osoby. Stejně, jako je tomu u Ústeckého kraje, mají i jižní Čechy pro pachatele trestného činu obchodování s lidmi výhodnou příhraniční polohu, která nahrává sexuální turistice a s tím související nucené prostituci. Dále byli pachatelé vyšetřováni v Královehradeckém a Zlínském kraji, v obou regionech se vždy jednalo o dvě osoby.

Obrázek 1: Rozčlenění ČR dle počtu pachatelů trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 TZ) v roce 2013

Zdroj: Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2013, s. 19. [online].

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-2013-obchodovani-s-lidmi-pdf.aspx>.

³¹ NĚMEC, M. *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafii a boj proti nim*, s. 197.

ČR jako zdrojová země

Za významnou zdrojovou zemi lze Českou republiku označit v období počátku 90. let. Tento jev je možné přisuzovat významným a rozsáhlým změnám, které se ve společnosti odehrávaly. Vzhledem k rozdílné ekonomické situaci ve státech bývalého Sovětského svazu a v zemích západní Evropy docházelo v těchto letech k obchodování s českými ženami směrem do Německa, Itálie nebo Španělska. České ženy odjížděly z republiky s vidinou dobře placené práce na pozici pokojské, uklízečky či servírky. Touto lší se Češky dostaly do nočních klubů i privátních domů, kde byly následně nuceny k poskytování sexuálních služeb. Nyní jsou ženy z České republiky obchodovány nejen v rámci Evropy, ale také do Ameriky, Mexika či Asie. Na obchodu s českými lidmi se podílí zejména romské zločinecké organizace. V případě sexuálního vykořisťování se oběťmi stávají právě dívky z romské komunity. Co se týče vykořisťování za účelem nucené práce, shromažďují romské skupiny nejen členy vlastní komunity, ale náborů probíhají i mimo komunitu. K nucené práci jsou využíváni lidé ve špatné finanční situaci, kteří často žijí v sociálním vyloučení, nezdědka se jedná o lidi bez domova.³²

ČR jako země transitní

Na konci let devadesátých upadá v příhraničí zájem o sexuální služby. Velice flexibilní reakcí na tento pokles poptávky bylo přestěhování prostituce na západ. Česká republika se tak stala zemí transitní. V této pozici je ČR od počátku 21. století. Nelegálním transitům přes zemi výrazně napomohlo členství v Evropské unii a otevření hranic, jež proběhlo v rámci Schengenského prostoru.³³

Praktická neexistence státních hranic v rámci Schengenského prostoru a zemí EU, napomáhá především nelegální migraci a nekontrolovatelnému pohybu osob v rámci členských zemí. Došlo k výraznému omezení celní správy. K odhalení nelegálních migrantů na našem území dochází především díky namátkovým kontrolám cizinecké policie.

³² BURČÍKOVÁ, P., *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice*, s. 5. [online]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>.

³³ BURČÍKOVÁ, P., *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice*, s. 5. [online]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>.

ČR jako země cílová

Stejně jako byla v devadesátých letech minulého století Česká republika zemí zdrojovou, stala se také zemí cílovou. Jak je uvedeno výše, k tomuto jevu docházelo v důsledku bouřlivých politických změn, které se odehrávaly v celé Evropě. Obchodovány do České republiky byly ženy z bývalého Sovětského bloku a jihovýchodní Evropy. V současné době už se nejedná pouze o Evropany, které jsou lstí či násilím dopraveny do ČR. Aktuálně jsou do republiky dováženy také osoby z Asie.³⁴

Na území České republiky jsou nejčastěji dováženy osoby určené k nucené prostituci nebo k pracovnímu vykořisťování. Za účelem sexuálního vykořisťování se v ČR obvykle ocitají oběti ruskojazyčných gangů. Ženy a dívky jsou umisťovány do příhraničních nočních klubů, kde je vysoká koncentrace zahraničních sexuálních turistů. Nuceným pracím jsou v ČR vystavováni nejčastěji občané pocházející z Ukrajiny, Ruska, Bulharska a Moldávie. V posledních letech byl zaznamenán na našem území nárůst asijských organizovaných skupin, které do Čech přivázejí své krajany a posléze je využívají v pěstírnách marihuany a také k výrobě pervitinu.

3.4 Legislativa v ČR

Dle § 168 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. se trestného činu obchodování s lidmi dopustí ten, kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito k:

- a) pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
- b) odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,
- c) službě v ozbrojených silách,
- d) otroctví nebo nevolnictví, nebo
- e) nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání,

a dále

³⁴ BURČÍKOVÁ, P., *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice*, s. 5. [online]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>.

kdo jinou osobu za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívá jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito k:

- a) pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
- b) odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,
- c) službě v ozbrojených silách,
- d) otroctví nebo nevolnictví, nebo
- e) nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání.³⁵

3.4.1 Skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi: objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka

Objektem trestného činu je vztah nebo zájem chráněný ve společnosti. V případě obchodování s lidmi je to lidská důstojnost, zdravotní stav a samotný život osob, které se stanou oběťmi obchodu. U obětí mladších 18 let je také objektem jejich nerušený vývoj. A v neposlední řadě se jedná o zájem státu chránit společnost před organizovanými zločineckými skupinami.³⁶

Objektivní stránka trestného činu je obecně spojována s jednáním, následkem a příčinným vztahem mezi těmi dvěma znaky. U obchodování s lidmi se jedná o najmutí, přinucení, zjednání, zlákáání, dopravení, zadržování, ukrytí či vydání jiného a to z důvodu jeho využití k pohlavnímu styku a jiným formám sexuálního zneužívání, k nuceným pracím a jiným formám vykořisťování a v poslední řadě k otroctví či nevolnictví.³⁷

Subjektem je pachatel trestného činu. Subjektem trestného činu obchodování s lidmi může být jak jednotlivec, tak člen organizované skupiny. Dle § 168 trestního zákoníku se pachatel tohoto trestného činu vystavuje vyšší trestní sazbě v případě, kdy se dopustí obchodování jakožto člen organizované skupiny nebo spolupracuje-li s jinou organizovanou skupinou, která trestnou činnost vyvíjí v dalších státech.³⁸

³⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 168.

³⁶ KALIBOVÁ K., *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy*, s. 16.

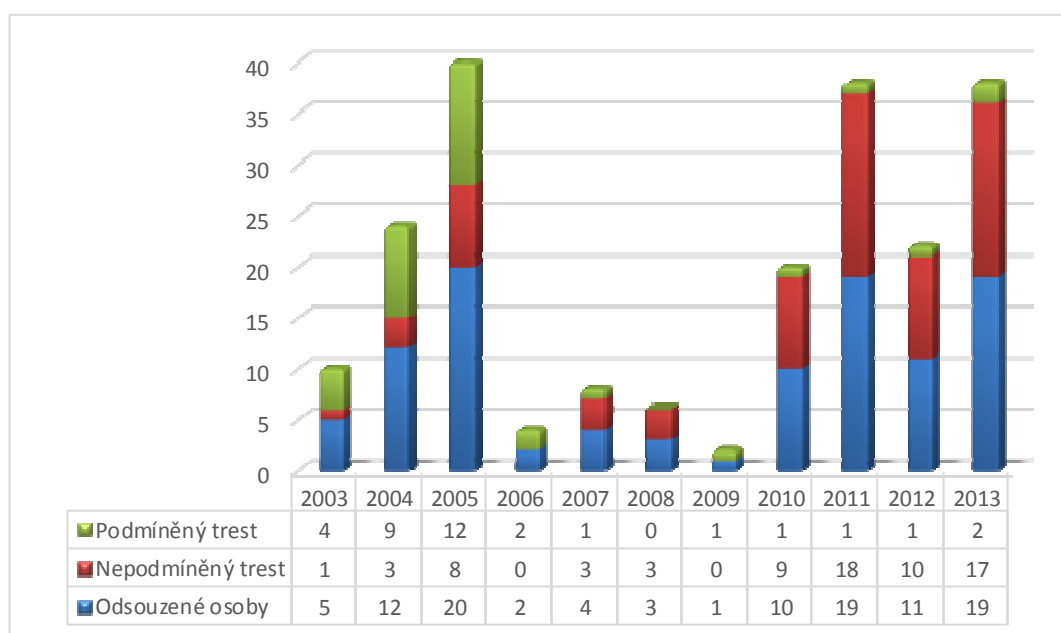
³⁷ KALIBOVÁ K., *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy*, s. 17.

³⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 168.

Subjektivní stránkou trestného činu se rozumí především zavinění, tj. psychický vztah pachatele k trestnému činu. Existují dvě formy zavinění a to úmysl a nedbalost. V případě obchodu s lidmi je subjektivní stránkou trestného činu úmysl. Pachatel obchodu jedná úmyslně v rozporu se zákonem a to i přesto, že je srozuměn s protiprávním jednáním, kterého se vykořisťováním a útlakem obchodované osoby (popř. osob) dopouští. V případě, že pachatel není seznámen s účelem jednání, jež je možné jednotně označit jako obchodování s lidmi, není možné jej pro tento trestný čin stíhat.³⁹

Následující tabulka zobrazuje počty pravomocně odsouzených osob za trestný čin obchodování s lidmi a udělené tresty od roku 2003 do roku 2013. Tabulka zahrnuje celkový počet odsouzených osob v daném roce a zároveň znázorňuje druh trestu, tzn. zda se jednalo o podmíněný či nepodmíněný trest.

Graf 1: Počty pravomocně odsouzených osob v letech 2002-2013

Zdroj: *Vlastní zpracování dle - Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2013*, s. 24. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-2013-obchodovani-s-lidmi-pdf.aspx>.

Dalšími trestnými činy, které souvisí s obchodováním s lidmi, jsou: trestné činy proti životu a zdraví (trestný čin vraždy § 140, těžké ublížení na zdraví § 145, mučení a jiné

³⁹ KALIBOVÁ K., *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy*, s. 18.

nelidské a kruté zacházení § 149, trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem § 165 a § 166), trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (§ 170 zbavení osobní svobody, § 171 omezování osobní svobody, § 175 vydírání), trestné činy sexuálního charakteru (§ 187 pohlavní zneužití, § 189 kuplířství, § 193 zneužití dítěte k výrobě pornografie), trestné činy proti rodině a dětem (§ 200 únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou), trestné činy proti majetku (§ 216 legalizace výnosů z trestné činnosti), trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (§ 329 zneužití pravomoci úřední osoby, § 339 násilné překročení státní hranice, § 341 napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky, § 342 neoprávněné zaměstnávání cizinců, § 349 padělání a pozměňování veřejné listiny) atd.⁴⁰

3.5 Zločinecké organizace

Zločinecká organizace neboli gang je z typů skupinové trestné činnosti tím nejvyšším a nejnebezpečnějším stupněm. Členové těchto zločineckých syndikátů páchají organizovanou trestnou činností. Jejich kriminalita je na velice profesionální úrovni a směřuje zejména k dosažení vysokého profitu. Zločinecká organizace má pevnou hierarchickou strukturu. Nedodržování přísné kázně, jejíž hlavním principem je mlčenlivost, je exemplárně trestáno. V rámci organizace funguje mezi členy i jejich rodinami vysoká solidarita.⁴¹

Na obchodu s bílým masem se podílejí zločinecké organizace pocházející ze Střední a Východní Evropy, Albánie, Turecka, Číny a Nigérie. Touto nelegální činností je zasažena většina zemí Evropské unie, zejména se jedná o Francii, Německo, Nizozemsko a Belgie. Obchodované osoby jsou často vlákány do cizí země pod příslibem práce tanečnice, recepční nebo hostesky. Obelhané ženy se posléze stávají oběťmi sexuálního vykořisťování v nočních podnicích. Do České republiky jsou většinou dováženy dívky z Ruska, Ukrajiny a Slovenska. Česká republika slouží v menší míře jako země zdrojová, kdy jsou mladé Češky, ale také Češi lákáni do zahraničí, kde se následně stávají oběťmi obchodu s lidmi v sexuální oblasti. Obchod s lidmi souvisí s další trestnou činností, jako je

⁴⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴¹ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafí a boj proti nim*, s. 104-105.

praní špinavých peněz, organizovaná prostituce, výroba a šíření dětské pornografie, výroba a distribuce drog, vydírání a jiná násilná trestná činnost.⁴²

Ruské skupiny

Nejrozsáhlejší a nejorganizovanější na našem území jsou ruské kriminální organizace, které zasahují bez nadsázky do všech oblastí, které jsou chráněny trestním zákonem. Ruské gangy se zaměřují na vraždy, vydírání, loupežná přepadení, poskytování kryší⁴³, praní špinavých peněz, nelegální obchod se zbraněmi, padělání dokladů, obchod s lidmi, prostituci, ilegální migrace, šíření drog a finanční trestnou činnost. Ruskojazyčné skupiny přivážejí do České republiky ženy, které následně umísťují do erotických nočních podniků, kde dochází k sexuálnímu vykořisťování a zároveň vybírání poplatků za kryšu. Druhou formou obchodu s lidmi, které se věnují ruské gangy, je dovoz žen a jejich následné prodání do další země, např. Itálie či Německa.⁴⁴

Ukrajinské skupiny

Ukrajinské organizované skupiny se vyznačují vzrůstající agresivitou. Orientují se na loupežná přepadení, vraždy, pracovní vykořisťování ukrajinských dělníků, ilegální migraci a kryši. V důsledku špatné ekonomické situace na Ukrajině proudí do České republiky značné množství Ukrajinců hledajících práci. Ve chvíli, kdy chtějí Ukrajinci odjet do České republiky, již na Ukrajině platí za kryšu, dále platí za poskytnutí kontaktu na „zprostředkovatelské agentury“, které v České republice kontaktují. Tito zprostředkovatelé vybírají další poplatky za ubytování, vyřízení pobytu a zajištění práce. Po uhrazení uvedených poplatků zbývá těmto pracovníkům cca třetina mzdy. Co se týče ukrajinských žen, putují do České republiky s příslibem práce uklízečky, pokojské, prodavačky nebo pomocnice v domácnosti. Cílem jejich cesty jsou ale erotické podniky, kde dochází k nucené prostituci. Nicméně jsou i mladé Ukrajinky, které cíleně odjíždějí do Čech právě z důvodu prostituce, aby rychle a snadno vydělaly peníze.⁴⁵

⁴² NOŽINA, M., *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*, s. 345-346.

⁴³ Kryša = střecha neboli zločinecký patronát. Jedná se o určitý druh ochrany, které zločinecké organizace poskytují obchodníkům za vysoké finanční obnosy. Kryša má chránit před jinými zločineckými skupinami.

⁴⁴ NOŽINA, M., *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*, s. 86-93.

⁴⁵ NOŽINA, M., *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*, s. 103-107.

Kavkazské skupiny

Kavkazské organizované skupiny jsou proslulé svou vysokou agresivitou a surovostí, se kterou prosazují svoje zájmy. Nejbrutálnější jsou Čečenci, kteří lstí lákají do České republiky dívky a nabízejí jim zaměstnání. Tyto dívky jsou nuceny k prostituci, a to prostřednictvím aplikace drog a mučení. Nožina uvádí, že oblíbenou mučící technikou Čečenců je držení dívek po dlouhé hodiny ve studené vodě.⁴⁶

Skupiny ze zemí bývalé Jugoslávie

Zločinecké organizace, ve kterých působí občané bývalé Jugoslávie, jsou mimo jiné tradičně spojovány s nelegální migrací osob a obchodováním s bílým masem. Působnost postjugoslávských zločineckých organizací na území České republiky souvisí se zrušením vízové povinnosti na konci sedmdesátých let dvacátého století. Možnost svobodně cestovat a pracovat umožnila Jugoslávčům trvale se usídlit v zahraničních zemích, založit tam své komunity, a to včetně těch zločineckých.⁴⁷

Postjugoslávští občané jsou známí svými velmi dobrými vazbami na české podsvětí, čehož využívají právě v obchodu s lidmi a v ilegální migraci, s tím také úzce souvisí padělání dokladů. Úspěšnost tranzitů je zajištěna díky spolupráci lidí, kteří jsou občany transitní země a také díky poskytování úplatků policii a celní správě. V České republice zakládají občané bývalé Jugoslávie falešné společnosti, které nabízejí dívkám práci modelek či hostesek v Itálii. Tímto podvodným jednáním jsou pak dívky rekrutovány jako prostitutky pro italskou mafii.⁴⁸

Vietnamské skupiny

Na území ČR začaly vietnamské gangy páchat organizovanou trestnou činnost v oblasti nelegální migrace a přistěhovalců v první polovině devadesátých let.⁴⁹

⁴⁶ NOŽINA, M., *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*, s. 110.

⁴⁷ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafii a boj proti nim*, s. 64.

⁴⁸ NOŽINA, M., *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*, s. 143-144.

⁴⁹ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafii a boj proti nim*, s. 70.

Ve vietnamských skupinách se objevují de facto dva druhy obchodovaných osob. První skupinou jsou Vietnamci obchodovaní z domovské země za účelem sexuálního vykořisťování nebo k práci v ilegálních výrobních cigaret. Druhou skupinou jsou ti, kteří začnou mít finanční problémy, až po příjezdu do České republiky. Nákladnou cestou do České republiky si vietnamští občané vytvoří dluhy, čehož využívají právě zločinecké organizace. Vietnamci v těžké ekonomické situaci jsou donuceni k práci v pěstírnách marihuany nebo k prostituci. Tito lidé jakožto levná pracovní síla žijí v nelidských podmínkách a bez osobních dokladů, které jim pachatelé často zabavují.⁵⁰

Romské skupiny

Romské skupiny obchodující s lidmi se zaměřují převážně na sexuální vykořisťování obchodovaných osob. Tyto skupiny operují v ekonomicky slabých a sociálně vyloučených oblastech. Oběťmi se stávají zejména mladé romské dívky, které jsou často ve složité životní situaci, mohou být drogově závislé a jejich vzdělání je na velmi nízké úrovni.⁵¹ Pachatelé se nezřídka stávají rodiče dívek nebo jim blízké osoby. Pachatelé dívky přesvědčují o jejich výjimečnosti a obdivuhodnosti za to, že tak mladé dokážou zabezpečit celou rodinu.⁵²

Velký počet romských skupin, které se specializují na sexuální vykořisťování dívek, je evidován v Ústeckém kraji. Výskytu této trestné činnosti nahrává především špatná ekonomická situace v kraji a jeho úzké vazby na státní hranice s Německem.⁵³

3.6 Obchodované osoby

Na základě čl. 3 Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Konvenci Spojených národů proti mezinárodnímu organizovanému zločinu je za obchodovanou osobu možné považovat tu, která splňuje tři vymezená základní kritéria stanovená pro obchod s lidmi. Těmito kritérii jsou ilegální

⁵⁰ NOŽINA, M., KRAUS, F., *Kriminální sítě ve vietnamské diaspoře*, s. 84.

⁵¹ BUREŠ, J. a kol., *Obchod s lidmi, sexuální vykořisťování žen a zneužívání dětí v česko-německém příhraničí*, s. 16.

⁵² VANÍČKOVÁ, E., *Dětská prostituce*, s. 30.

⁵³ BUREŠ, J. a kol., *Obchod s lidmi, sexuální vykořisťování žen a zneužívání dětí v česko-německém příhraničí*, s. 16.

transport, prvek donucení (tzn. chybí přítomnost souhlasu) a vykořisťování. Na základě uvedených znaků lze říci, že obchodovanou osobou se rozumí: Ilegálně převážená osoba uvnitř země nebo mezi státy, která byla k činnostem podobným otroctvím přinucena podvodným jednáním, fyzickým násilím nebo výhružkami.⁵⁴

Alexis A. Aronowitz uvádí ve své typologii čtyři typy obchodovaných osob:

- 1) Oběti, které se byly uneseny.
- 2) Oběti podvodu, které odjely pracovat pod příslibem legální práce, a posléze došlo k jejich sexuálnímu vykořisťování.
- 3) Ženy, kterým nebyly poskytnuty plnohodnotné informace o práci tanečnic a striptérek.
- 4) Osoby, které odjely s cílem žít se poskytováním sexuálních služeb. Nicméně neměly žádné informace o ponižování, vykořisťování a dlužích, které s prostitucí souvisí.⁵⁵

Kolenčík se v kategorizaci obchodovaných osob zaměřuje na ženy. Tyto ženy v roli obětí obchodu řadí do třech skupin:

- 1) Ženy, které se dobrovolně rozhodly poskytovat sexuální služby a za tímto účelem odešly ze země původu. Avšak neměly tušení, v jak otřesných podmínkách budou pracovat. Na základě těchto okolností chtějí s prostitucí skončit. Nicméně jsou pachateli obchodování s lidmi nadále k práci nuceny.
- 2) Ženy, které vyloženě nesouhlasí s poskytováním sexuálních služeb, ale rozhodly se pracovat v erotickém průmyslu jako striptérky, tanečnice nebo masérky a mají přinejmenším tušení, že by k prostituci mohlo dojít.
- 3) Poslední kategorií jsou ženy, které do zahraničí odjíždějí pod příslibem legální práce jako modelky, číšnice, pokojské, au-pair apod.⁵⁶

⁵⁴ WINTEROVÁ, D., *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*, s. 69-76. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>.

⁵⁵ ARONOWITZ, A., *Smuggling and trafficking in human beings: The phenomenon, the markets that drive it and the organisations that promote it*, s. 15.

⁵⁶ KOLENČÍK, M., *Svet nepoznanej reality, Historika a súčasnosť prostitúcie*, s. 79.

3.6.1 Viktimizace obchodovaných osob

Ve třicátých letech dvacátého století zaznívala z řad odborníků silná kritika na jednání s oběťmi po spáchání trestného činu. Své znalosti v této oblasti spojili psychologové, právníci a kriminologové. Rozvíjela se nauka zabývající oběťmi trestných činů, která se nazývá viktimologie. Tato poměrně nová věda se zaměřuje na změny v chování a prožívání obětí trestné činnosti v důsledku prožitého traumatu. Viktimologie také zkoumá, jak oběť pachatele k trestnému činu motivuje. Cílem tohoto vědního oboru je na základě získaných informací o obětech, vyhodnotit preventivní opatření vedoucí ke snížení rizika stát se potencionální obětí. Vedle preventivních opatření se viktimologie věnuje následné právní a psychologické pomoci obětem.⁵⁷

Pod pojmem viktimizace se skrývá proces poškozování a vzniku újmy, kterému jsou oběti trestných činů vystaveny. Viktimizace začíná atakem oběti, nicméně jím nekončí. Proces viktimizace se vyznačuje určitou dynamikou, která má primární a sekundární fázi. V rámci primární fáze vzniká oběti újma, ta je přímým důsledkem pachatelova útoku. Úhona, která oběti v rámci primární viktimizace vzniká, je fyzická, finanční či emocionální. V sekundární viktimizaci již nehraje roli samotný trestný čin či osoba pachatele, ale události následující po odhalení kriminální činnosti. Jedná se o druhotné psychické poškozování, jehož zdrojem může být necitelné chování policistů, nevhodné reakce okolí, traumatická soudní jednání apod. Během sekundárního poškozování oběti se často rozvíjí pocit nespravedlnosti, nedůstojnosti, ponížení a izolace. Čírtková také uvádí terciální viktimizaci. Na tu lze nahlížet jako na neschopnost oběti vyrovnat se s prožitým traumatem a to i přesto, že došlo k nápravě a odškodnění. Psychika oběti prochází zásadními změnami. Jedinec začne zaujímat naprosto odlišné postoje a názory a není schopen navázat na svůj život, který měl před útokem.⁵⁸

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, L., *Forezní psychologie*, s. 111-112.

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, L., *Forezní psychologie*, s. 116-119.

3.6.2 Dopady obchodu s lidmi na oběť

Oběť trestného činu po jeho spáchání prochází rozsáhlými psychickými změnami. V důsledku silné stresové události je oběť vystavena riziku vzniku depresí, posttraumatických poruch a závislostí na alkoholu či jiných návykových látkách.⁵⁹

Obchodované osoby jsou vykořisťovány za pomoci fyzického násilí a psychického nátlaku. V minulosti se jednalo spíše o ataky fyzického rázu, které byly důsledkem střetu mezi obětí a pachatelem. Psychické násilí vůči obchodovaným osobám se objevuje zpravidla ve formě opakovaných výhrůžek a jiného nátlaku. Způsoby fyzického a psychického násilí páchaného na obchodovaných osobách jsou: bití, vyhrožování, ponižování, nedostatek spánku, nedostatek výživy, odpírání lékařské péče, minimum osobní hygieny, sociální izolace od blízkých osob, absence přístřeší, nucená závislost na drogách a alkoholu, nátlak pod záminkou vymáhání fiktivních dluhů, časté přemísťování, zabavení osobních a cestovních dokladů, zneužití neznalosti jazyka a tamějších zákonů apod.⁶⁰

Prožití trestného činu prolomí v oběti dvě zásadní iluze, tj. iluze vycházející z potřeby bezpečí a iluze související s potřebou seberealizace. Oběť může po delší či kratší dobu vnímat svět, ve kterém žije, jako nebezpečné místo, kde může docházet k nepředvídatelným událostem. Ztráta iluze dobrého světa způsobuje oběti permanentní pocit strachu a nedůvěry vůči svému okolí. Dále oběť prožívá marnost, bezmoc a slabost, protože neodkáže ovlivnit sled vnějších událostí. Ztrácí tedy iluzi kontroly.⁶¹

Jako následek kriminálního útoku vznikají v rámci emocionální újmy tzv. neviditelné rány, mezi něž patří:

- 1) Pocit zneuctění, který se projevuje ztrátou vnitřní duševní rovnováhy a kladného přístupu ke světu.
- 2) Ztráta důvěry, a to nejen ke svému okolí, ale i k sobě sama. Svět se pro oběť stává chaotickým, nepředvídatelným a nebezpečným místem, kde si lidé vzájemně ubližují.

⁵⁹ BAŠTECKÁ, B., *Terénní krizová práce*, s. 47.

⁶⁰ VANÍČKOVÁ, E., *Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování*, s. 38.

⁶¹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*, s. 15.

- 3) Ztráta pocitu autonomie, což se projevuje jako pocit slabosti a bezmoci. Oběť získává dojem, že nerozhoduje o svém jednání a nemá kontrolu nad vlastním životem.⁶²

Čírtková uvádí, že samotný dopad kriminálního útoku a následný vznik posttraumatické stresové poruchy (PSTP) závisí na třech faktorech:

- 1) Previktivní osobnost – tzn. jaký byl jedinec před kriminálním útokem. To, jak je člověk subjektivně založen, stanoví individuální závažnost prožitých událostí. Hůře se s prožitým trestným činem vyrovnávají jedinci s vysokou iluzí kontroly, kteří mají pocit nezranitelnosti („mně se nic takového stát nemůže“) a žijí s pocitem absolutní kontroly nad vlastním životem. Člověk je hluboce psychicky zasažen právě proto, že ke zpracování traumatické události je třeba rekonstrukce základních kognitivních map. Druhým aspektem, který jedinci zhoršuje schopnost vyrovnat se s trestným činem, je nepravý cynismus, tzn. předstíraná lhostejnost k silným emocionálním událostem. Tento postoj se ale po prožití stresové situace mění a původně stabilní a silný jedinec se stává emocionálně nestálým. Třetím aspektem je tzv. „poučená oběť“, to je člověk, který má dostatek znalostí, aby byl schopen se s traumatem rychleji a účelněji vyrovnat.
- 2) Okolnosti trestného činu – tj. míra násilí, míra ponížení, hodnocení vlastního chování, hodnocení ostatních na místě činu.
- 3) Reakce okolí – tzn. rodina, přátelé, policie, vyšetřovatelé, soudní znalci, lékaři apod. Adekvátní reakce blízkých osob je důležitým faktorem, který oběti pomáhá v návratu k normálnímu životu. Je důležité, aby přátelé a rodina poškozeného skutečně věděli, co je prospěšné a co nikoliv. Nepatřičná reakce okolí může zapříčinit déletrvající proces vyrovnání se s prožitým trestným činem.⁶³

Akutní stresová porucha

Akutní reakce na stres se může u traumatizované osoby objevit do hodiny až čtyř týdnů po prožití stresové události a projevuje se jako úzkostné stavy doprovázené nadměrným pocením a zvýšeným tlukotem srdce. Dalším projevem může být disociační stupor, jehož

⁶² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*, s. 15 – 16.

⁶³ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*, s. 24-28.

příznaky jsou ztráta řeči, strnulost až svalové napětí. Opačnou odezvou na akutní stres je úniková reakce, jakožto přirozený obranný mechanismus těla na ohrožující situace. Akutní stresová porucha odeznívá během několika hodin až dnů.⁶⁴

Posttraumatická stresová porucha

„Termínem „posttraumatická stresová porucha“ se označuje soubor různých poruch chování a prožívání včetně fyziologických reakcí (poruchy spánku, potivost, třes, nevolnost apod.), které vznikají jako důsledek extrémního stresového prožitku, přesahujícího běžnou lidskou zkušenost.“⁶⁵

Dle Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů (dále jen MKN-10) je posttraumatická stresová porucha opožděnou reakcí na prožitou extrémně traumatickou událost velice ohrožujícího charakteru a téměř každý je po jejím prožití silně rozrušen. Porucha se u jedince objevuje po prožití stresu v řádech několika týdnů až měsíců.⁶⁶

PSTP lze diagnostikovat na základě charakteristických symptomů, které je možné u postiženého jedince pozorovat. Důležitým faktorem je v první řadě prožití silné stresové události, která je hlavním spouštěčem poruchy. Dalším diagnostickým kritériem je znovuprožívání traumatické události. Toto znovuprožívání se projevuje jako nutkavé vzpomínky, noční můry, flashbacky⁶⁷ a psychické potíže spojené s okolnostmi připomínající trauma. Oběť se stimulům, které s traumatem souvisí, až nápadně vyhýbá a vyvíjí značné úsilí, aby se těmto podnětům vyvarovala. Postižený jedinec může pociťovat odcizení, izolaci a ztrátu budoucích vyhlídek. Typické jsou také poruchy spánku, podrážděnost, výbuchy vzteku, poruchy koncentrace nebo naopak zvýšená bdělost až ostražitost (tzv. hypervigilita). O PSPT se jedná v případě, jestliže zmíněné potíže sužují oběť více jak měsíc. Po jednom měsíci se vyhlídky na samovolné uzdravení snižují a nutno podotknout, že bez odborné psychologické pomoci mohou problémy trvat i několik let.⁶⁸

⁶⁴ BAŠTECKÁ, B., *Terénní krizová práce*, s. 47-48.

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, L., *Forezní psychologie*, s. 130.

⁶⁶ Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: neurotické, stresové a somatoformní poruchy (F40–F48). *Uzis.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F40-F48.html>.

⁶⁷ Flashback = volně přeloženo jako záblesky zpět. Jedná se o vtíravé a stále se opakující vzpomínky.

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, L., *Forezní psychologie*, s. 134-135.

3.7 Preventivní opatření v obchodování s lidmi

V boji proti obchodování s lidmi je prevence jedním z klíčových úkolů. Mezi preventivní opatření patří: vzdělávání, osvěta, výzkum, administrativní dohled, zaměření se na příčiny obchodování a na otázku poptávky. Státy potýkající se s obchodem s bílým masem jsou primárně odpovědné za preventivní opatření, která jsou prováděna ve spolupráci s tamějšími úřady, mezinárodními institucemi a nevládními organizacemi. Mezi jednotlivé preventivní aktivity se řadí:

- 1) Výzkum: Výzkumná činnost shromažďuje informace o obchodování, které jsou v současnosti stále velmi omezené. Výzkum v zemích původu se má orientovat na souvislosti mezi obchodováním, chudobou a vykořisťováním. V cílových zemích by měla být prozkoumána poptávka, zejména její motivace.
- 2) Osvěta: Osvětové aktivity informují o rizicích obchodování a o bezpečné migraci. Tyto poučné informace jsou zaměřeny na různé cílové skupiny, mezi něž patří potencionální oběti, profesionální pracovníci, zaměstnavatelé a v neposlední řadě široká veřejnost. Osvěta je realizována prostřednictvím státních orgánů, mezivládních organizací i nevládních institucí.
- 3) Vzdělávání: technické kapacity organizací bojujících s obchodem s lidmi jsou posilovány za pomoci odborného vzdělávání. Cílem vzdělávání je pochopení samotného procesu obchodování a zvládnutí dovedností vedoucích k jeho potírání. Pravidelně vzdělávání by měli být pracovníci orgánů činných v trestním řízení, diplomaté, sociální a justiční pracovníci, pracovněprávní odborníci a další.
- 4) Administrativní dohled: jedná se o regulující a monitorující procesy vykonávané příslušnými orgány, které obchod s lidmi ovlivňují či jsou schopné jej potírat. Velice důležitá je spolupráce mezi zeměmi původu a cílovými zeměmi zejména v oblasti řízení migrace, bezpečnosti dokumentů, vízové politiky, hlídání hranic a dodržování pracovněprávní legislativy.

Zvláštní pozornost by měla být věnována prevenci zneužívání a vykořisťování dětí, jakožto velmi zranitelné skupiny. V současné době se členské státy EU zaměřují prvořadě na samotné potírání obchodu s bílým masem a také na migrační politiku. Zanedbanou oblastí

ale zůstává následná pomoc, odborná péče, přístup k odškodnění a lidskoprávní ochrana obchodovaných osob.⁶⁹

Důležitým legislativním opatřením, které se zabývá prevencí v oblasti obchodování s lidmi je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí. Směrnice nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Preventivní opatření v rámci směrnice spočívají v následujících požadavcích, které jsou kladeny členskými státy:

- 1) Odrážet poptávku díky vzdělávání a odborné přípravě.
- 2) Provádět informační a osvětové kampaně.
- 3) Zajistit odbornou přípravu úředníků přicházejících do styku s obchodovanými osobami.
- 4) Přijmout nezbytná opatření, jejichž cílem je zařadit mezi trestné činy využívání služeb sexuální či jiné povahy s vědomím, že dotčená osoba je obětí obchodování s lidmi.

Soudržný přístup v boji proti tomuto kriminálnímu jevu v zemích EU garantuje nová funkce koordinátora pro boj proti obchodování s lidmi. Směrnice se také zabývá pomocí, podporou a ochranou obětí obchodu s lidmi. V rámci pomoci je důležité předcházet další traumatizaci. Obětem má být ze strany členských států poskytnuta pomoc a podpora během trestního řízení a také po určitou dobu po jeho skončení. Zmíněná podpora je obětem poskytována v podobě lékařské péče, psychologické pomoci, ubytování či přístupu ke vzdělání. Po dobu vyšetřování má oběť právo na přiměřenou ochranu ve formě právního zastoupení, popř. dle potřeby vzniká nárok na zařazení do programu na ochranu svědků.⁷⁰

⁶⁹ WINTEROVÁ, D., *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*, s. 18-20. [online]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>.

⁷⁰ Prevence obchodování s lidmi. *Europa.eu* [online]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/jl0058_cs.htm.

3.8 Orgány státní správy a neziskové organizace zabývající se obchodem s lidmi

3.8.1 Ministerstvo vnitra

Součástí Ministerstva vnitra jsou Odbor azylové a migrační politiky, Odbor prevence kriminality a Odbor bezpečnostní politiky. Právě tyto odbory se kromě jiného zabývají obchodem s lidmi.

1) Odbor azylové a migrační politiky (OAMP)

OAMP rozhoduje o udělování dlouhodobého pobytu na území republiky za účelem ochrany. Tuto pravomoc má na základě § 42e zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR. Pobyt za účelem ochrany je určen mimo jiné také pro osoby, které se staly oběťmi obchodu s lidmi nebo převaděčství. Aby mohl být těmto lidem pobyt udělen, je nutná spolupráce pravděpodobných obchodovaných osob s orgány činnými v trestním řízení. Dle § 42e je obětem poskytnuta lhůta na rozmyšlenou v délce jednoho měsíce. Ti, kteří se rozhodnou pro spolupráci a zároveň splní další zákonné povinnosti, získají dlouhodobý pobyt na území ČR.

2) Odbor prevence kriminality (OPK)

Podpora a ochrana obětí obchodování s lidmi je nezbytnou součástí preventivních opatření, která jsou zajišťována OPK pomocí tzv. Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Mezi preventivní aktivity OPK patří mimo jiné každoroční dotační program pro nestátní neziskové organizace, který je znám pod názvem Prevence obchodování s lidmi a pomoc obětem obchodování s lidmi.

3) Odbor bezpečnostní politiky

Odbor bezpečnostní politiky plní funkci tzv. národního zpravodaje (national rapporteur) na základě Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice (2003-2005). Odbor bezpečnostní politiky jakožto národní zpravodaj vyvíjí zejména analyticko-koncepční činnosti, jako jsou monitoring, analýza situace a zpracování pravidelných zpráv. Ředitel odboru bezpečnostní politiky zastává současně funkci tajemníka Mezirezortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodování s lidmi. Úkolem tajemníka je koordinovat aktivity v boji proti obchodování

s lidmi na národní úrovni, zajišťovat také mezinárodní kooperaci a v neposlední řadě zavádění tzv. dobré praxe v této sféře.⁷¹

3.8.2 Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) jakožto ústřední orgán v oblasti zaměstnanosti vykonává prostřednictvím pověřených úřadů a orgánů mimo jiné i kontrolu dodržování pracovněprávních předpisů a tudíž může svou činností přispět k odhalování nelegálního zaměstnávání a pracovního vykořisťování.

V rámci MPSV funguje od 1. 1. 2014 projekt „Inovacemi k prevenci pracovního vykořisťování občanů EU“, ukončení projektu bude v listopadu roku 2015. Projekt se zaměřuje na negativní jevy spojené s nárůstem pracovní migrace z nových členských států EU, především Bulharska. Cílem je najít inovativní řešení v oblasti prevence pracovního vykořisťování. Na projektu se podílí rakouští a bulharští partneři. Projekt vznikl za podpory Evropského sociálního fondu v rámci operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.⁷²

3.8.3 Policie ČR

Důležitou roli při odhalování kriminální činnosti sehrává bezesporu Policie České republiky. Dá se říci, že právě policejní orgány jsou prvotními složkami podílející se na odhalování a potírání obchodu s lidmi.

Policie ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem ČR zajišťujícím vnitřní pořádek a bezpečnost v rámci území celého státu. Policie České republiky je zřízena na základě zákona 283/1991 Sb., o Policii České republiky.⁷³

⁷¹ Kriminalita: Obchod s lidmi. *Mvcr.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>.

⁷² Inovacemi k prevenci pracovního vykořisťování občanů EU. *Mpsv.cz* [online]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/projekt_prevence_vykoristovani.

⁷³ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafí a boj proti nim*, s. 317.

Útvar pro odhalování organizovaného zločinu

Vyšetřování organizované trestné činnosti v České republice je v kompetenci specializovaného útvaru Policie ČR a to Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ).

Útvar pro odhalování organizovaného zločinu je jednotkou Policie ČR s celostátní působností, která vznikla 1. ledna 1995. ÚOOZ vznikl z důvodu nebyvalého nárůstu organizované kriminality, ke kterému došlo na počátku devadesátých let po změně politického režimu.⁷⁴

ÚOOZ při své činnosti spolupracuje s Odborem bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra a spolupodílí se na tvorbě koncepčních materiálů a přímých návrhů, které mají vést ke zvýšení efektivity boje s organizovanou kriminalitou. Dále kooperuje také s rezortními i mimorezortními institucemi a mezinárodními organizacemi jako je Europol, Interpol nebo Eurojust. Jedním z mnoha úkolů ÚOOZ je odhalování, vyšetřování a zjišťování pachatelů v oblasti obchodu s lidmi a nelegální migrace.⁷⁵

V rámci Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu byl zřízen Odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace. Tento specificky zaměřený útvar se věnuje organizovanému zločinu v oblasti obchodu s lidmi, nelegální migrace, trestné činnosti nucených pracích a jiného vykořisťování, šíření dětské pornografie a nedovoleného nakládání s lidskými orgány a tkáněmi. V rámci vyšetřování sledují pracovníci odboru propojení mezinárodních zločineckých organizací a shromažďují důkazní materiál vedoucí k rozložení kriminálních skupin a usvědčení pachatelů.⁷⁶

Útvar rychlého nasazení

Útvar rychlého nasazení (URNA) byl zřízen v roce 1981. Hlavními úkoly elitní policejní jednotky jsou boj proti terorismu, zásahy proti zvláště nebezpečným pachatelům a akce zaměřené proti organizovanému zločinu. URNA disponuje nejlepší policejní

⁷⁴ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafí a boj proti nim*, s. 319.

⁷⁵ Činnost útvaru a jeho úkoly. *Policie.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/cinnost-utvaru-a-jeho-ukoly.aspx>.

⁷⁶ Odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace. *Policie.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/odbor-obchodu-s-lidmi-a-nelegalni-migrace.aspx>.

technikou, rychlými motorovými vozidly, speciálními vozidly a vrtulníky. Tyto prostředky zajišťují rychlý přesun, aby bylo možné zasáhnout během krátké chvíle na území celé republiky.⁷⁷

Jako jeden z mála příkladů činnosti URNA lze uvést operaci s názvem Spargel z roku 2009, při které byla na Mělnicku dopadena trojice Ukrajinců obchodujících s lidmi. K zásahu došlo v polovině února v brzkých ranních hodinách a kromě zadržení zmíněných mužů detektivové URNA také osvobodili násilím zadržované zahraniční dělníky. Dělníci pocházeli zejména z Rumunska a Bulharska. Od pachatelů jim byla přislíbena výhodná práce v zemědělství v České republice. Namísto toho cizinci přišli o cestovní doklady, byli násilím drženi na ubytovně, pracovali v nelidských podmínkách až 16 hodin denně na poli a stravu dostávali pouze jednou za den.⁷⁸

3.8.4 La Strada Česká republika, o. p. s.

La Strada ČR vznikla v roce 1995 a je součástí mezinárodní organizace La Strada international. Tato nevládní nezisková organizace se specializuje pouze na problematiku obchodování s lidmi. V rámci své specializace je La Strada jedinou v České republice. Organizace se podílí na prevenci vedoucí k odstraňování obchodu s lidmi a zároveň poskytuje sociální služby a odbornou péči obchodovaným a ohroženým osobám. Dalšími činnostmi jsou vzdělávací akce, advokační a lobby aktivity snažící se o legislativní změny, které mají přispět k prevenci a ochraně práv obchodovaných osob.⁷⁹

3.8.5 Charita ČR

Arcidiecézní charita Praha jakožto součást Charity České republiky pomáhá obětem obchodování s lidmi v rámci projektu Magdala. Projekt se zaměřuje na přímou pomoc obětem v podobě odborného sociálního poradenství, terapeutických služeb,

⁷⁷ NĚMEC, M., *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafii a boj proti nim*, s. 330.

⁷⁸ WINKLEROVÁ, K. *Obchod s lidmi: Otroci dřeli na poli u Mělníka*. Aktuálně.cz. [online]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/obchod-s-lidmi-otroci-dreli-na-poli-u-melnika/r~i:article:630762/>.

⁷⁹ O nás. *Strada.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/kdo-jsme/o-nas>.

psychologického poradenství, krizové pomoci, poskytnutí bezpečného ubytování s utajenou adresou a asistencí při jednání s úřady.⁸⁰

V rámci projektu Magdala kooperují pracovníci charity především s Policií ČR a soudy, dále pak se zahraniční Charitou Vídeň a na území ČR se jedná o organizace La Strada, Diakonie, IOM, Rozkoš bez rizika aj.⁸¹

3.8.6 Diakonie Českobratrské církve evangelické

Diakonie Českobratrské církve evangelické je církevní organizací poskytující sociální služby v České republice již více než dvacet let. Na území ČR je přes 110 zařízení, které se orientují na sociální, zdravotní, pastorační a vzdělávací služby.⁸²

Diakonie Českobratrské církve evangelické realizovala v roce 2009 program „Ne násilí“ a to s trváním dvou let. Program se zaměřuje na zajištění azylového bydlení, stravy a zdravotní péče. Pracovníci diakonie asistují obětem při zajišťování dokladů, během trestního řízení a poskytují také právní poradenství či pomoc s hledáním práce. Nezbytnou součástí je sociálně terapeutická činnost vedoucí k rozvoji osobních sociálních dovedností.⁸³

3.8.7 Mezinárodní organizace pro migraci

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) byla založena v roce 1951 a hlavním sídlem je švýcarská Ženeva. V České republice působí od roku 1998. Jednou z mnoha aktivit je prevence a potírání obchodu s lidmi.⁸⁴ IOM se v rámci problematiky obchodování s lidmi zaměřuje na preventivní činnost, informační kampaně, provádění výzkumů a podílí se také

⁸⁰Projekt Magdala. *Praha.charita.cz* [online]. Dostupné z: <http://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>.

⁸¹ *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2012*, s. 38. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2012.aspx>.

⁸² *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2012*, s. 39. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2012.aspx>.

⁸³ AVRAMIOTI, I., Program Ne násilí. *Scps.diakonie.cz* [online]. Dostupné z: <http://scps.diakonie.cz/nase-sluzby/program-ne-nasili/>.

⁸⁴ O nás: Mezinárodní organizace pro migraci. *Iom.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/o-nas>.

na dobrovolných návratech obchodovaných osob do zemí původu a jejich zpětnému začlenění do společnosti.⁸⁵

Programy IOM zaměřené na potírání a prevenci obchodu s lidmi zajišťují repatriaci obchodovaných osob. Tento proces návratu obětí zpět do země původu je dobrovolný, organizovaný, bezpečný a zejména důstojný. Program je zaměřený jak na cizince obchodované v ČR, tak na české státní příslušníky obchodované v zahraničí.⁸⁶

3.9 Shrnutí teoretických východisek

Obchodování s lidmi je celosvětovým problémem, se kterým se potýká ne jeden stát. Podoby obchodu s „bílým masem“ se mohou lišit oblast od oblasti, nicméně podstata zůstává stále stejná, a to je zbavení osobní svobody a následné vykořisťování za účelem dosažení vysokých zisků.

Pro orientaci v dané problematice je nutné rozlišovat mezi migrací, pašováním lidí a samotným obchodem s lidmi. Legální migrace je přirozeným procesem, v rámci něhož se lidé stěhují z jedné oblasti do druhé nejen uvnitř státu, ale také mezi jinými státy světa. Oproti tomu pašování neboli nelegální překračování státních hranic, mnohdy porušuje nejen práva pašovaných osob, ale také politické zájmy dotčených států. Nelegální převádění lidí přes státní hranice cizích zemí, nemusí nutně vést k samotnému obchodování.

Hlavní podstatou obchodování s lidmi je omezení práv a základních svobod jedince pomocí lstí, hrozeb, fyzického násilí, psychického nátlaku a jeho následné vykořisťování, nejčastěji formou nucených sexuálních služeb a nucených prací, to vše za účelem značného majetkového prospěchu pachatele.

Existují příčiny vedoucí potenciálně obchodované osoby k nelegálnímu překračování hranic. Push-faktory v zemi původu jsou nezaměstnanost, chudoba, genderová a etnická diskriminace, ekonomická nerovnováha, politická nestabilita či válečné konflikty. Naopak pull-faktory v cílové zemi mohou být dostatek pracovních příležitostí, ekonomická a politická stabilita, vysoká poptávka po nekvalifikované a zároveň levné pracovní síle.

⁸⁵ Prevence a potírání obchodu s lidmi. *Iom.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/prevence-a-potirani-obchodu-s-lidmi>.

⁸⁶ *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2012*, s. 43. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2012.aspx>.

Na území České republiky jsou nejčastějšími formami obchodu s lidmi pracovní vykořisťování a nucená prostituce. V mezinárodním měřítku je možné se setkat s dalšími formami vykořisťování, jako je obchod s dětmi, nucené zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, obchod s lidskými orgány a tkáněmi, nucená účast na pěstování drog a drobné kriminalitě a v neposlední řadě nucené sňatky.

Postavení České republiky v obchodování s lidmi je proměnlivé. V 90. letech byla Česká republika významnou zdrojovou zemí. Vzhledem k probíhajícím politickým a společenským změnám, a také k rozdílnému ekonomickému postavení ve srovnání s vyspělými tržními ekonomikami, byly zejména Češky snadnými oběťmi obchodování. Pod příslibem vysokých výdělků často odcházely do Německa či Itálie, kde se namísto servírek a pokojských stávaly oběťmi sexuálního businessu. Nyní je Česká republika převážně zemí transitní. K četnějším nelegálním přechodům přes státní hranice a převozu obchodovaných osob přispělo otevření hranic, členství v EU a příhodná pozice uprostřed Střední Evropy. Cílovou zemí je ČR obvykle pro občany z Ukrajiny, Ruska, Slovenska, Bulharska a Vietnamu. V České republice je možné se nejčastěji setkat s obchodováním s lidmi v příhraničí, v regionech s vysokou nezaměstnaností, v sociálně vyloučených lokalitách a ve městech s hojným turistickým ruchem.

Pachateli obchodování s lidmi jsou zpravidla členové organizovaných skupin, zřídka kdy se jedná pouze o jednotlivce. Organizované zločinecké skupiny mezi sebou vzájemně kooperují, a to nejen v rámci jednoho státu, ale také na mezinárodní úrovni. V České republice působí ruské, ukrajinské, čečenské, postjugoslávské, vietnamské a romské gangy.

Obchodované osoby jsou ze strany pachatelů podrobovány vydírání, vyhrožování, bití a podávání drog. Oběti mnohdy trpí nedostatkem stravy a lékařské péče. V důsledku vykořisťování a souvisejícího násilí nastávají u obětí změny psychického rázu, které se později mohou projevit jako akutní stresová porucha nebo posttraumatická stresová porucha.

V České republice fungují v boji proti obchodování s lidmi státní orgány a nestátní neziskové organizace. Jedním z nejdůležitějších státních orgánů je bezesporu Policie ČR a její specializované útvary, jako je Útvar pro odhalování organizovaného zločinu a Útvar rychlého nasazení. Co se týče nestátního sektoru, je nejvýznamnější La Strada ČR, o. p. s. Tato obecně prospěšná společnost je jedinou v České republice, která se orientuje výhradně na obchodování s lidmi. La Strada se nespécializuje jen na pomoc

obchodovaným osobám, ale také na komunikaci se státními orgány, úřady a preventivní opatření v podobě informačních seminářů a vzdělávacích akcí.

4 Praktická část

4.1 Cíl a metodika

Cíle praktické části jsou následující:

- Vyhotovení finančního šetření. Přiblížení odhadované výše dosahovaných zisků v oblasti obchodu s lidmi. A zároveň znázornění finančních prostředků plynoucích ze státního rozpočtu na pomoc obchodovaným osobám.
- Provedení kvantitativního výzkumu na základě dotazníkového šetření se zaměřením na informovanost oslovených středoškolských studentů o problematice obchodování s lidmi. Testování předem stanovených hypotéz prostřednictvím výsledků dotazníkového šetření.
- Zpracování tří případových studií skutečných případů obchodovaných osob na území České republiky. Úkolem případových studií bude nalézt společné znaky.

Součástí praktické části diplomové práce bude finanční a dotazníkové šetření a tři případové studie. V této části bude vycházeno z analýzy dokumentů Ministerstva vnitra ČR, kvantitativního výzkumu a odborných konzultací s pracovníkem organizace pomáhající cizincům. Finanční šetření bude vyhotoveno na základě analýzy příslušných dokumentů. Toto šetření bude pro lepší názornost obsahovat grafy, zobrazující výši prostředků poskytnutých na pomoc obětem obchodu s lidmi. Následovat bude kvantitativní výzkum zpracovaný na základě dotazníkového šetření. Výzkum bude realizován mezi studenty středních škol. Sumarizace výsledků jednotlivých otázek dotazníku bude graficky znázorněna. Na základě studia a analýzy spisových materiálů, doplněných o odborné konzultace, budou zpracovány případové studie osob, které byly obchodovány v České republice.

Praktická část bude vypracována v souladu s etickými zásadami výzkumu, tudíž dojde s ohledem na bezpečnost obchodovaných osob a citlivost informací k anonymizaci získaných údajů, specializované organizace i jejích klientů.

4.2 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

Více než 50 % dotázaných středoškolských studentů má zájem o práci v zahraničí.

Hypotéza č. 2

Méně než 10 % respondentů považuje práci v zahraničí za nebezpečnou.

Hypotéza č. 3

S problematikou obchodování s lidmi se v rámci výuky nesetkalo více jak 80 % oslovených studentů.

4.3 Finanční šetření

Obchod s lidmi je po nelegálním obchodu se zbraněmi a drogami nejvýnosnějším businessem na poli mezinárodního organizovaného zločinu. Zisky z obchodu s lidmi je nemožné přesně stanovit kvůli latentnímu charakteru tohoto kriminálního jevu. Existují odhady nelegálních výnosů, nicméně ty se značně liší. Jsou prezentovány studie, odhadující, že ročně je po celém světě obchodováno 700 tisíc až 2 miliony osob, přičemž zisky se pohybují mezi 9,5 až 13,4 miliardami dolarů. Oproti tomu nejnovější studie provedená Mezinárodní organizací práce (ILO) odhaduje, že ročně se celosvětově stane obětí nucených prací 12,3 milionu osob (z toho 2,4 milionu jsou obchodované osoby); roční výnosy jsou odhadovány na 31,6 miliard dolarů. Pachatelé se pak se pomocí praní špinavých peněz snaží svoje zisky legalizovat prostřednictvím oficiálních podnikatelských aktivit.⁸⁷

Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie je hlavním aktérem při potírání obchodu s lidmi. V rámci zahájených trestních řízení, která jsou proti pachatelům organizovaného zločinu vedena, dochází k zajištění jejich finančních prostředků, movitého a nemovitého majetku nabytého v souvislosti s trestnou činností. Dopátrání se výnosů pocházejících z trestné činnosti obchodu s lidmi naráží na dva

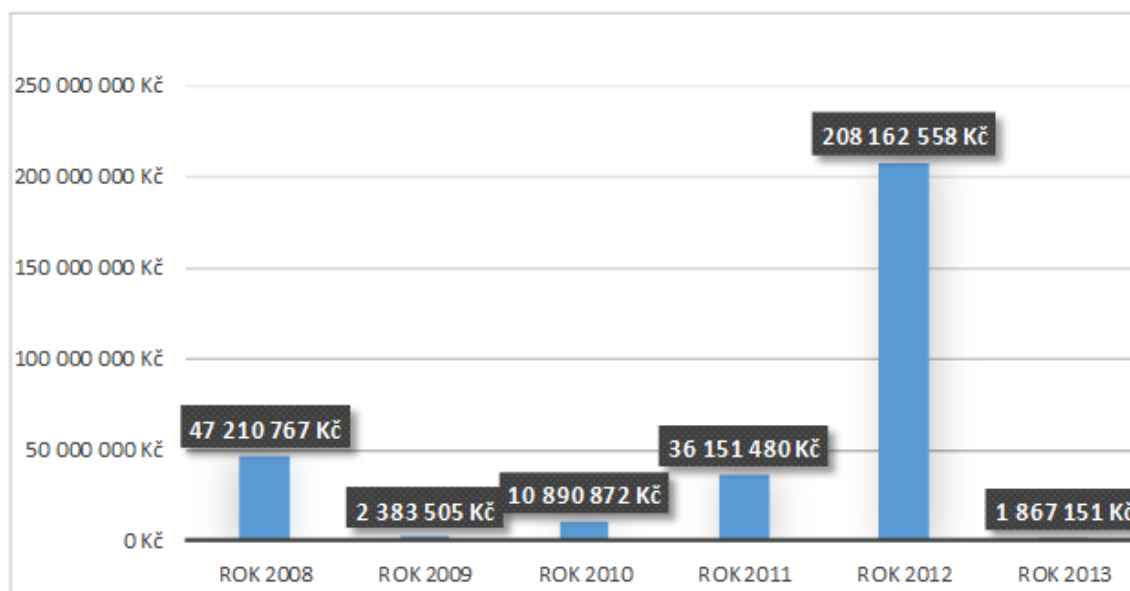
⁸⁷ Obchod s lidmi – Popis situace v obchodu s lidmi. *Mvcr.cz* [online]. Dostupné z: <http://scps.diakonie.cz/nase-sluzby/program-ne-nasili/http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>.

základní problémy. Prvním z nich je využívání hotovostních finančních transakcí, které pachatelé v naprosté většině případů upřednostňují namísto bezhotovostních operací. Druhým problémem je využívání prostředků z trestné činnosti pro vlastní potřebu, potažmo pro zvyšování svého životního standardu. V souvislosti s těmito fakty jsou posléze při domovních prohlídkách zajištěny vyšší objemy finančních prostředků v hotovosti.⁸⁸

Při vyšetřování výnosů pocházejících z trestné činnosti postupují policisté v souladu s Pokynem náměstka policejního prezidenta k provádění finančního šetření v rámci trestního řízení. Finální institucí rozhodující o konečném zabavení výnosů z trestné činnosti je soud. V rámci soudního řízení není dostačující pouhá pravděpodobnost, že daný majetek by mohl z trestné činnosti pocházet. Soud musí původ majetku jednoznačně prokázat. V případě neprokázání skutečnosti vlastnického vztahu ke konkrétnímu majetku k uložení trestu propadnutí věci nedojde.⁸⁹

Následující graf zobrazuje výnosy z trestné činnosti obchodování s lidmi zajištěné na základě vedených trestních řízení od roku 2008 do roku 2013, tj. během pěti po sobě jdoucích letech.

Graf 2: Zajištěné výnosy z trestné činnosti

Zdroj: *Vlastní zpracování dle Ministerstvo vnitra*. [online]. Dostupné z: www.mvcr.cz.

⁸⁸ *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2009*, s. 24. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-obchod-lidmi-2009-pdf.aspx>.

⁸⁹ *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2010*, s. 23. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2010.aspx>.

Výše zobrazený graf znázorňující zajištěné výnosy z obchodování s lidmi je jasným důkazem toho, že majetek, který pachatelé trestnou činností získají, se pohybuje v milionových hodnotách. Zabavený majetek pochází z trestného činu obchodování s lidmi a trestného činu kuplířství.

Nejúspěšnějším rokem pro policisty, co se týče zabavených výnosů z trestné činnosti obchodování s lidmi, byl očividně rok 2012. V tomto roce se jednalo o majetek v celkové hodnotě 208 162 558 Kč. Částka byla zabavena na základě vedených trestních řízení pro trestný čin obchodování s lidmi, jednalo se o částku „pouhých“ 90 500 Kč. Dále pak byl zajištěn finanční obnos ve výši 3 072 058 Kč a nemovitosti v hodnotě 205 000 000 Kč, a to pro trestný čin kuplířství.⁹⁰

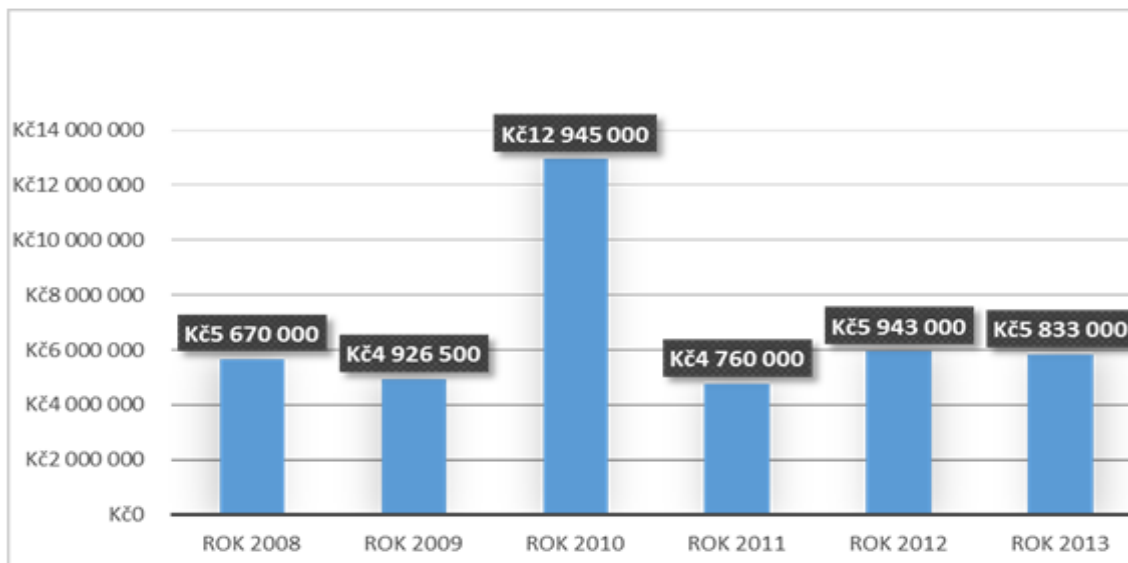
Je nutné si uvědomit, že pro boj s organizovanou trestnou činností jsou ze státního rozpočtu vynakládány nemalé částky. Co se týče aktivit směřujících na ochranu obchodovaných osob, existují dotační programy poskytované Ministerstvem vnitra a Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Následující graf znázorňuje dotace poskytnuté Ministerstvem práce a sociálních věcí od roku 2008 do roku 2013. Dotační řízení bylo vyhlášeno odborem sociálních služeb a sociálního začleňování pro poskytovatele sociálních služeb, tj. fyzické a právnické osoby poskytující sociální služby. Dotace ze státního rozpočtu slouží k financování běžných výdajů souvisejících s poskytováním sociálních služeb pouze pro registrované poskytovatele těchto služeb. Níže znázorněné dotace získaly organizace, jejichž klienty jsou oběti obchodování s lidmi.⁹¹

⁹⁰ Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2012, s. 25. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2012.aspx>.

⁹¹ Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2010, s. 53. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2010.aspx>.

Graf 3: Dotace MPSV

Zdroj: *Vlastní zpracování dle Ministerstvo vnitra*. [online]. Dostupné z: www.mvcr.cz.

Z grafu č. 2 vyplývá, že státní rozpočet nejvíce zatížily dotace MPSV pro poskytovatele sociálních služeb zaměřené na obchodované osoby v roce 2010. V tomto roce získaly dotace následující organizace: Diecézní charita Brno, Arcidiecézní charita Praha, Rozkoš bez rizika, Diakonie Českobratrské církve evangelické (střediska v Rokycanech, Čáslavi a Mostě) a La Strada Česká republika. Konkrétně byly prostředky v celkové výši 12 945 000 Kč v roce 2010 rozděleny následujícím způsobem:

Diecézní charita Brno – Terénní programy „Magdala“ 632 000 Kč

- Telefonická krizová pomoc 542 000 Kč
- Krizová pomoc 307 000 Kč

Arcidiecézní charita Praha – Odborné sociální poradenství „Magdala“ 1 121 000 Kč

Rozkoš bez rizika – Odborné sociální poradenství (Poradna pro ženy) 481 000 Kč

- Terénní programy 2 230 000 Kč
- Odborné sociální poradenství (Poradenské středisko) 385 000 Kč

Diakonie ČCE – Odborné sociální poradenství (poradna Rokycany) 1 000 000 Kč

- Odborné sociální poradenství (poradna Čáslav) 410 000 Kč
- Odborné sociální poradenství (poradna Most) 1 234 000 Kč

La Strada ČR, o. p. s. – Krizová pomoc 2 200 000 Kč

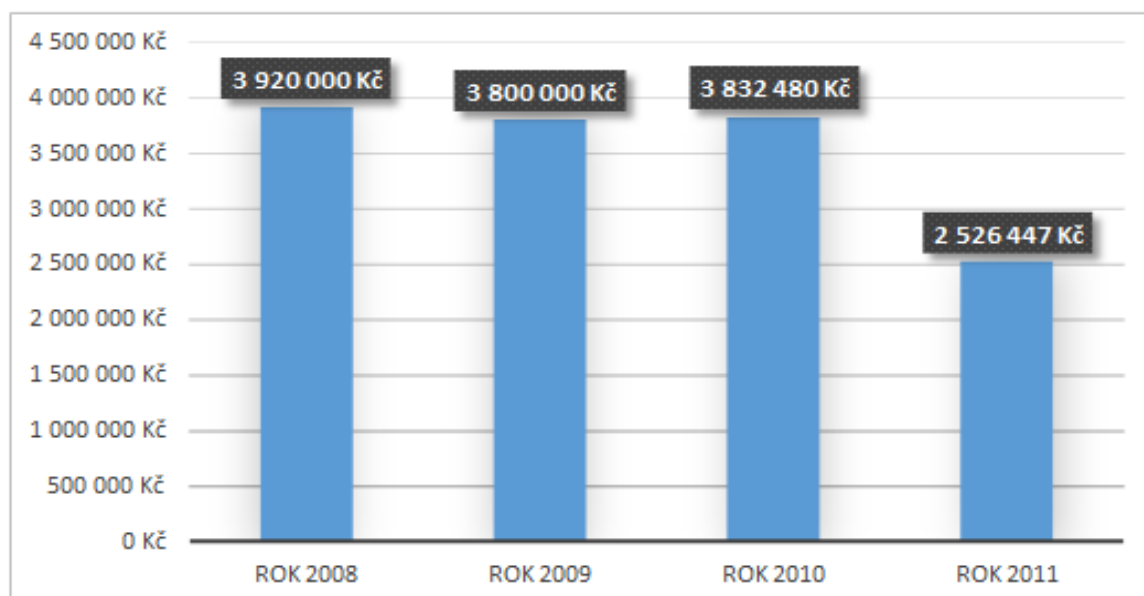
- Azylové domy 1 200 000 Kč

- Odborné sociální poradenství 1 203 000 Kč⁹²

Další institucí věnující se podpoře a ochraně obětí obchodu s lidmi je Ministerstvo vnitra, v rámci něhož funguje odbor prevence kriminality, který patřičnou pomoc zajišťuje prostřednictvím tzv. Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Program funguje v České republice od roku 2003 a je zaměřen na pomoc a ochranu obchodovaných osob. Zavedení programu bylo reakcí na stoupající počet českých občanů, kteří se v zahraničí stali oběťmi obchodování s lidmi. Cílem programu je přímá pomoc a ochrana obchodovaným osobám a jejich motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení.⁹³

Odbor prevence kriminality vyhláší každý rok dotační program „Prevence obchodování s lidmi a pomoc obětem obchodování s lidmi“, ten je určen nestátním neziskovým organizacím. Výše finančních prostředků poskytnutá v letech 2008 - 2011 v rámci dotačního programu MV je zobrazena v grafu č. 4.

Graf 4: Dotační program MV „Prevence obchodování s lidmi a pomoc obětem obchodování s lidmi“

Zdroj: *Vlastní zpracování dle Ministerstvo vnitra*. [online]. Dostupné z: www.mvcr.cz.

⁹² Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2010, s. 53. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2010.aspx>.

⁹³ Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. *Mzv.cz* [online]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/damascus/cz/viza_a_konzularni_informace/program_podpory_a_ochrany_obeti/index.html.

Graf č. 4 zobrazuje poskytnuté finanční prostředky v rámci dotačního programu MV. Grafické znázornění výše dotačních prostředků je poměrně vyrovnané. Je patrné, že nejvíce prostředků čerpaly nestátní neziskové organizace v roce 2008, poté je zřejmý klesající charakter poskytnutých prostředků. Nejméně financí bylo poskytnuto v roce 2011.

Od roku 2008 jsou prostředky vyhrazené na program Prevence obchodování s lidmi a pomoc obětem obchodování s lidmi čerpány přímo z rozpočtu MV. Jak bylo již zmíněno, v tomto roce byl poskytnut nejvyšší objem finančních prostředků určených na prevenci obchodování s lidmi, a to těmto neziskovým organizacím: La Strada ČR získala dotace ve výši 1 300 000 Kč, v případě Arcidiecézní charity Praha se jednalo o částku 2 310 000 Kč a Organizace pro pomoc uprchlíkům čerpala prostředky ve výši 310 000 Kč. Arcidiecézní charita Praha využila získané prostředky pro projekt Magdala. V rámci tohoto projektu je obchodovaným osobám zajištěno ubytování v azylovém domě, právní poradenství, sociální asistence, tlumočnick atd. V roce 2008 pomohl projekt 18 klientkám. La Strada ČR použila dotace na právní služby pro svoje klienty, na terénní služby pro cizince pracující v českých továrnách a na rozvoj speciální databáze obchodovaných osob sloužící pro potřeby organizace.⁹⁴

4.4 Dotazníkové šetření

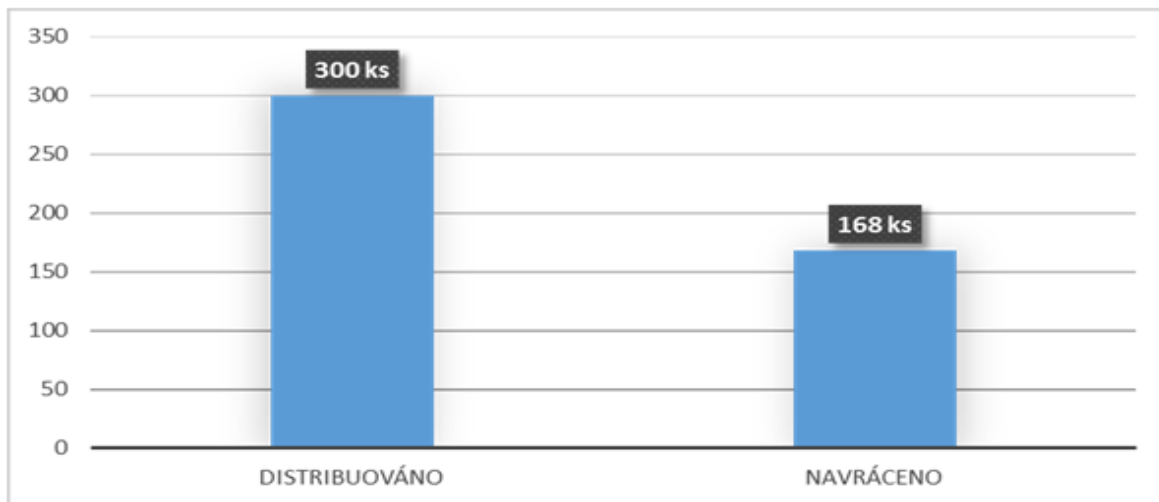
Pro ověření stanovených hypotéz byl použit kvantitativní výzkum. Jako technika sběru dat byla zvolena metoda dotazníku. Dotazník byl vytvořen pro studenty středních škol. Složení respondentů bylo zaměřeno na mladé lidi ve věku od 15 do 19 let, kteří studují střední školu. Oslovení dotazovaných bylo náhodné a záviselo na zvážení vybraných pedagogů. Výběr respondentů byl tedy tzv. stratifikovaný náhodný.

Dotazník se skládal z celkem 14 otázek, první tři otázky byly identifikační. Jedenáct otázek v dotazníku bylo uzavřených, tři byly otevřené, přičemž u dvou otázek nabízejících odpovědi měli respondenti také možnost doplnit vlastní komentář. Formulář byl zcela anonymní a nevyžadoval žádné osobní údaje respondentů. Celkem bylo rozesláno 300 dotazníků do šesti středních škol. Každá z oslovených středních škol dostala

⁹⁴ Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2008, s. 53. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-cr-2008-pdf.aspx>.

50 dotazníků. Z celkového počtu bylo navráceno 168 dotazníků. Návratnost distribuovaných dotazníků dosáhla 56 %, což zobrazuje následující graf.

Graf 5: Návratnost dotazníků

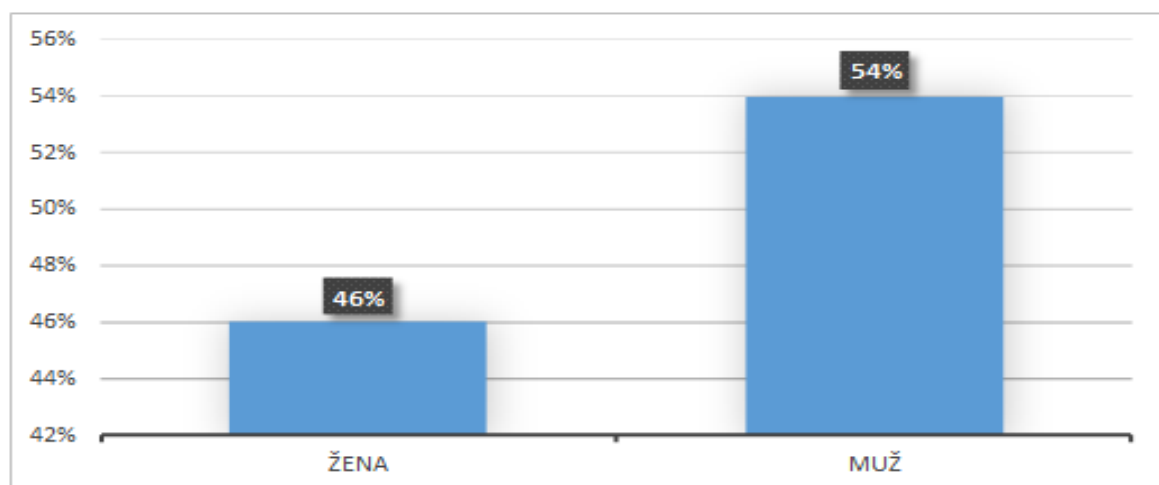

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Po zpracování a vyhodnocení navracených dotazníků došlo k celkové sumarizaci výsledků. Pro lepší přehlednost byly veškeré výsledky výzkumu posléze zpracovány v podobě grafického znázornění. Výsledky jednotlivých otázek jsou zobrazeny v následujících grafech společně s jejich stručným popisem.

- Otázka č. 1

Graf 6: Pohlaví

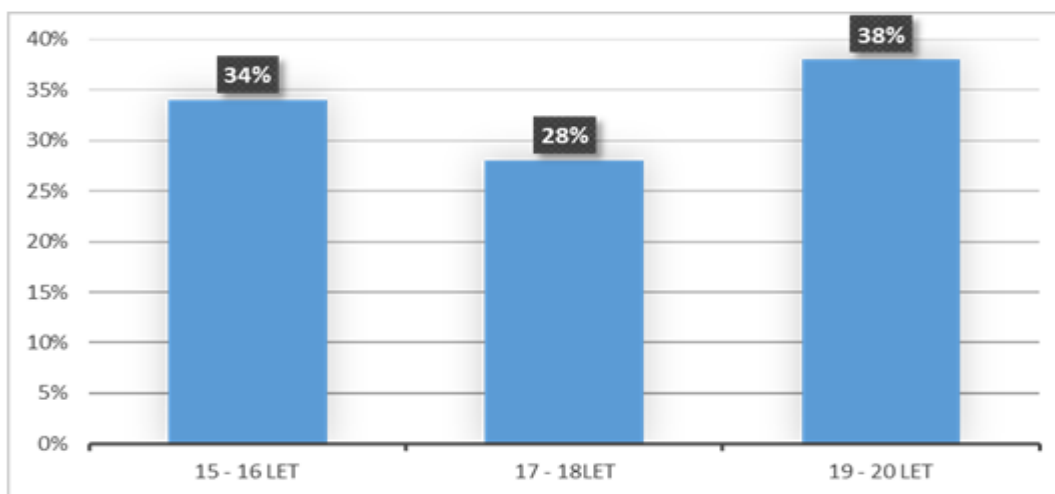

Zdroj: *Vlastní zpracování*

První otázka v dotazníku byla identifikační a měla odhalit strukturu tříd na středních školách, kde byl dotazník vyplněn. Graf č. 6 zobrazuje, že ve zkoumaných třídách převažoval počet chlapců. Konkrétně byl dotazník vyplněn 91 chlapci a 77 dívkami.

- Otázka č. 2

Graf 7: Věk

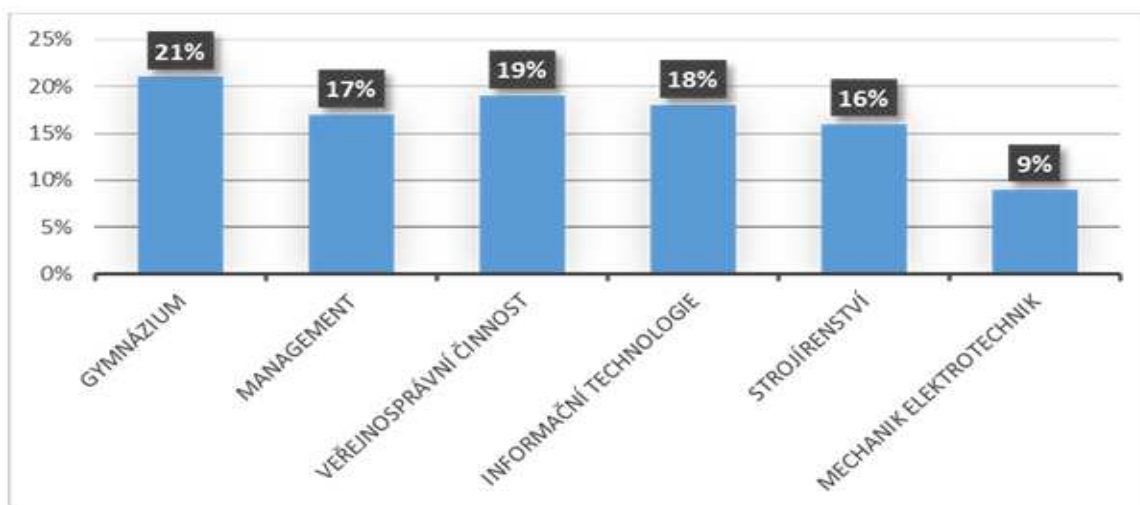

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Výše uvedený graf shrnující identifikační otázku týkající se věku respondentů má poměrně vyrovnané hodnoty. Nicméně z grafu vyplývá, že nejčastěji dotazník vyplnili studenti ve věku od 19 do 20 let, jednalo se tedy poslední ročníky středních škol. Dále následovali studenti ve věku 15 až 16 let s hodnotou 34 % a nejméně bylo respondentů ve věku od 17 do 18 let, ti se šetření zúčastnili v zastoupení 28 %.

- Otázka č. 3

Graf 8: Obor studia

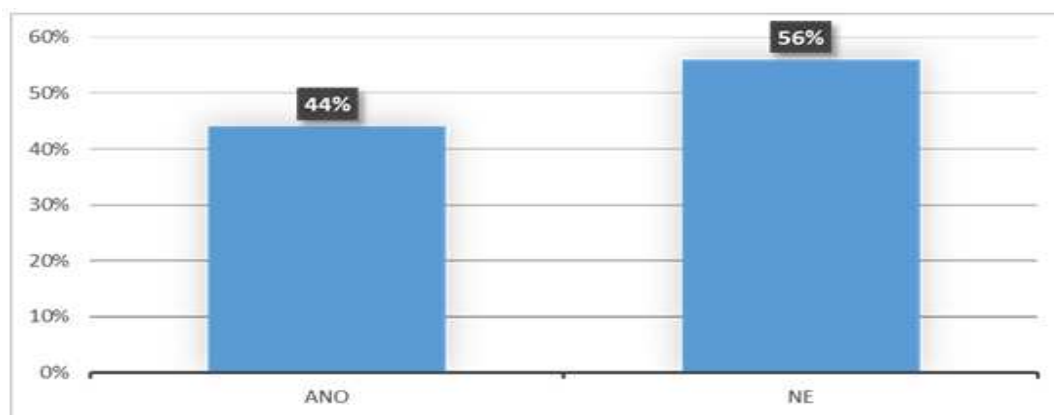

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Otázka č. 3 byla otevřená a zabývala se oborem studia respondentů. Dotazníkového šetření se zúčastnili studenti z celkem šesti středních škol. Z grafu je zřejmé, že nejvyšší hodnotou v grafu je 21 %. Tuto hodnotu obsadili studenti gymnázia. Další studijní obory jsou zastoupeny v téměř stejných hodnotách. Po gymnáziu následují studenti oborů veřejnosprávní činnost s 19 %, informační technologie s 18 %, management s 17 %, dále pak 16 % studenti strojírenského zaměření a jako poslední s 9 % studenti oboru mechanik elektrotechnik.

- Otázka č. 4

Graf 9: Přemýšlíte po ukončení studia o práci v zahraničí?

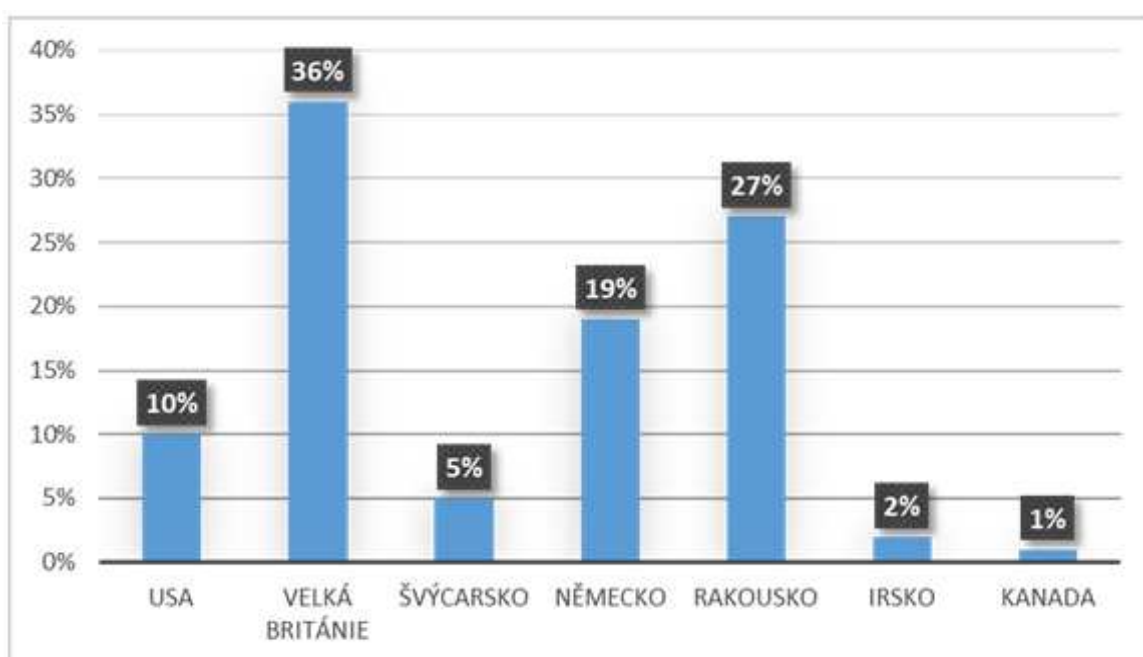

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Čtvrtá otázka byla zaměřená na ověření předem určené hypotézy. Respondenti měli uvést, zda po ukončení studia uvažují o práci mimo Českou republiku. Rozdíl v odpovědích sice není tak markantní, jak by se dalo očekávat. Nicméně z výše uvedeného grafu jasně vyplývá, že více jak polovina, konkrétně 56 %, středoškoláků o práci v zahraničí neuvažuje.

- Otázka č. 5

Graf 10: Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a "ano", v jaké zemi byste měl/a zájem pracovat?

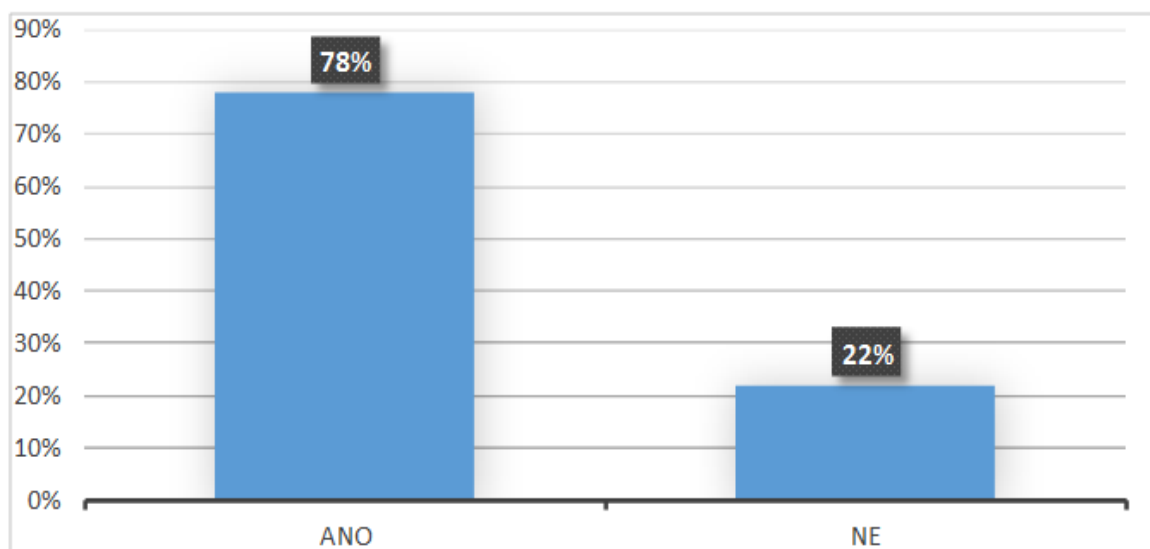

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Otázka č. 5 byla otevřená. Respondenti, kteří o práci mimo ČR přemýšlí, měli uvést zemi, ve které by rádi pracovali. Z grafu je evidentní, že středoškolští studenti mají zájem především o práci v rámci evropského kontinentu, až na 10 % studentů, kteří by za prací rádi odešli do Spojených států a 1 % uvádějící jako zemi pro pracovní uplatnění Kanadu. Na první příčce zájmu o pracovní uplatnění se umístila Velká Británie, tam by chtělo pracovat 36 % dotázaných. 27 % středoškoláků má zájem o práci v sousedním Rakousku. Další sousední zemi, Německo, uvedlo 19 % respondentů. 5 % dotázaných touží po práci ve Švýcarsku a pouze 2 % v Irsku.

- Otázka č. 6

Graf 11: Znáte někoho, kdo má s prací v zahraničí zkušenosti?

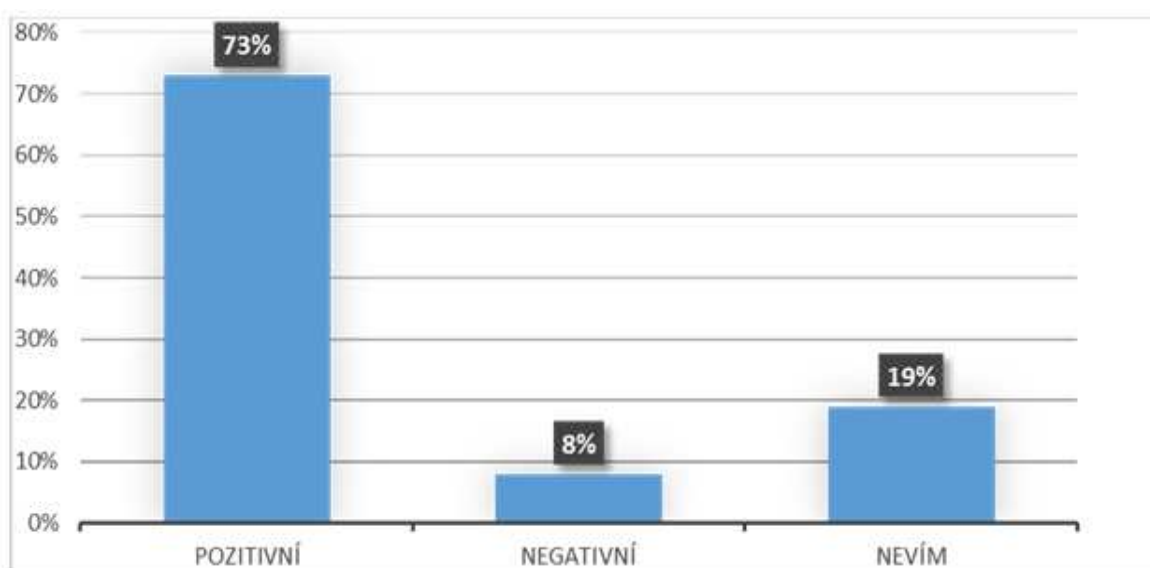

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Graf č. 11 zobrazuje, zda respondenti znají někoho, kdo má s prací v zahraničí zkušenosti. Z grafického znázornění jasně vyplývá, že většina dotázaných studentů, celých 78 %, zná někoho, kdo již mimo ČR pracoval.

- Otázka č. 7

Graf 12: Jaká byla tato zkušenost?

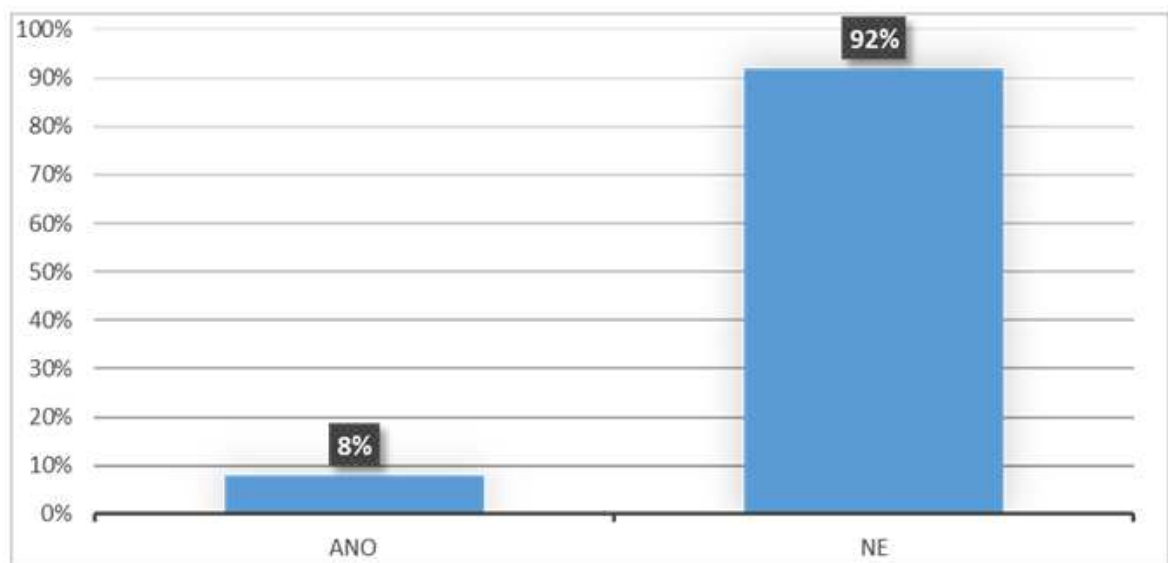

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Otázka č. 7 měla za úkol zjistit, zda respondenti zprostředkovaně vědí, jakou mají jejich známí s prací mimo Českou republiku zkušenost. Dle výše zobrazeného grafu je evidentní, že zkušenost s prací v zahraničí byla převážně pozitivní, tuto odpověď uvedlo 78 % dotázaných. Negativní zkušenost uvedlo pouze 8 % a zbylých 19 % neví, o jakou zkušenost se jednalo.

- Otázka č. 8

Graf 13: Považujete práci v zahraničí za nebezpečnou?

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Cílem osmé otázky bylo zjistit, zda respondenti mají obavy z práce mimo ČR, konkrétně zda takovou práci považují za nebezpečnou. Otázka č. 8 měla ověřit předem stanovenou hypotézu. Z grafu jasně vyplývá, že drtivá většina středoškoláků, tj. 92 %, nevidí práci v zahraničních zemích jako nebezpečnou.

- Otázka č. 9

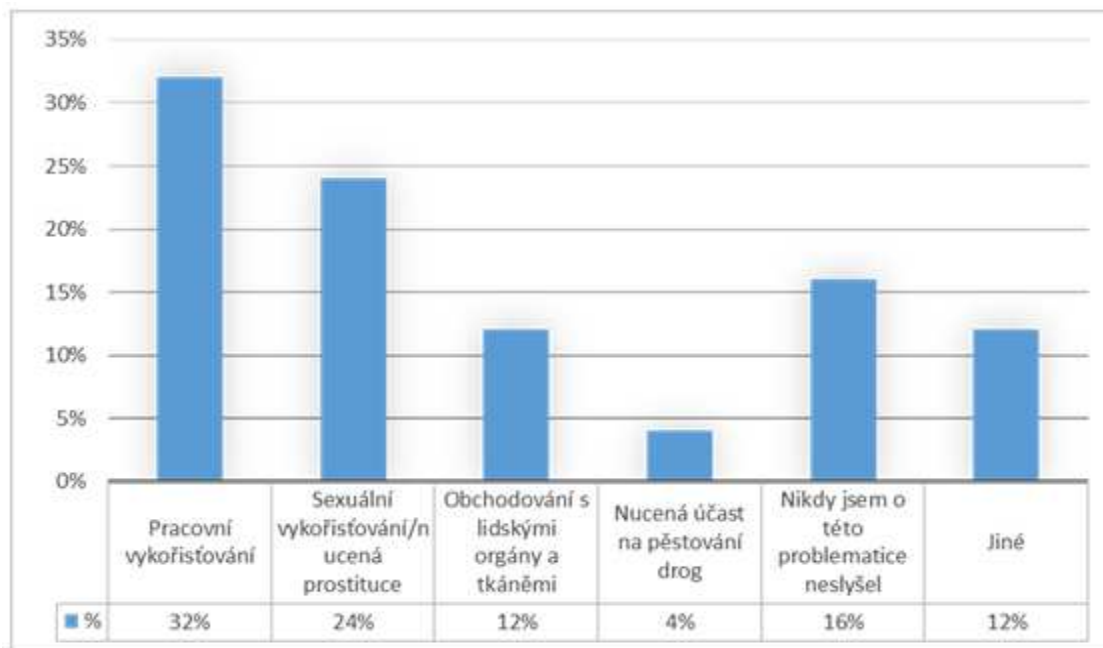
Pokud práci v zahraničí považujete za nebezpečnou, v čem toto nebezpečí spatřujete?

Otázka č. 9 byla otevřená a měla zjistit konkrétní nebezpečí, které by mohla práce v zahraničí skýtat. Na tuto otázku odpověděla pouze jedna studentka oboru veřejnosprávní

činnost ve věku 18 let. Ta nebezpečí spatřuje v nestálosti zaměstnání a dále uvádí, že ve chvíli, kdy podnik propouští zaměstnance, jako první propouští právě Čechy.

Otázka č. 10

Graf 14: Pod pojmem „obchod s lidmi“ si představíte

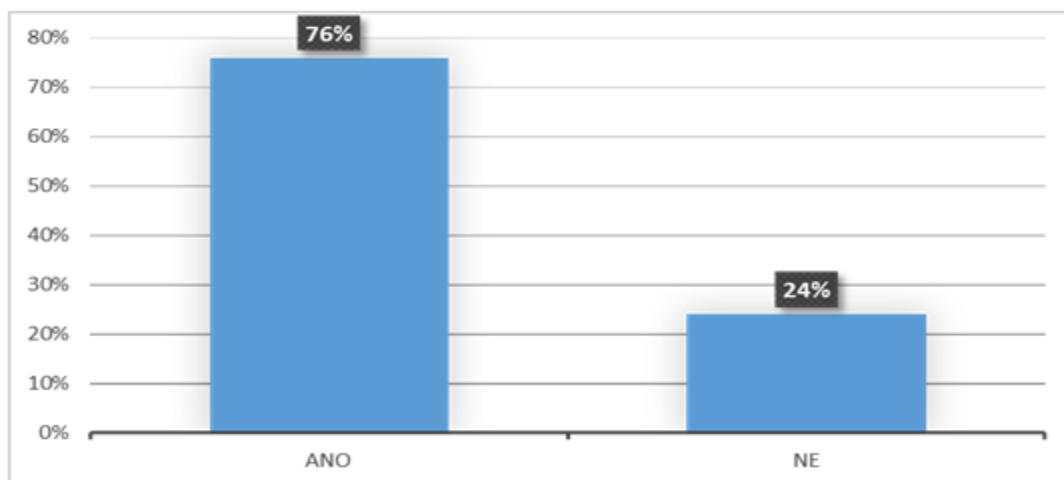

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Graf č. 14 vyobrazuje všeobecné povědomí studentů o problematice obchodu s lidmi. Respondenti měli za úkol z nabídnutých možností vybrat pojem, se kterým si spojují termín „obchod s lidmi“. Nejčastější odpovědí studentů, fakticky ve 32 %, bylo pracovní vykořisťování. Druhou nejvýraznější odpovědí s 24 % bylo sexuální vykořisťování. Poměrně alarmující je skutečnost, že 16 % studentů o této problematice nikdy neslyšelo. Tato odpověď se umístila na třetí příčce. 12 % studentů považuje za obchod s lidmi obchodování s lidskými orgány a tkáněmi. Stejný počet studentů zakroužkoval odpověď „Jiné“, kde byla možnost slovního doplnění. Všichni, kteří si zvolili tuto možnost, uvedli, že pod pojmem „obchod s lidmi“ si představí obchod s otroky, zjednodušeně řečeno otroctví jako takové. Pouhá 4 % dotázaných se ztotožnila s možností, že obchod s lidmi je nucená účast na pěstování drog.

- Otázka č. 11

Graf 15: Vyskytuje se v ČR, dle Vašeho názoru, nějaká forma obchodu s lidmi?

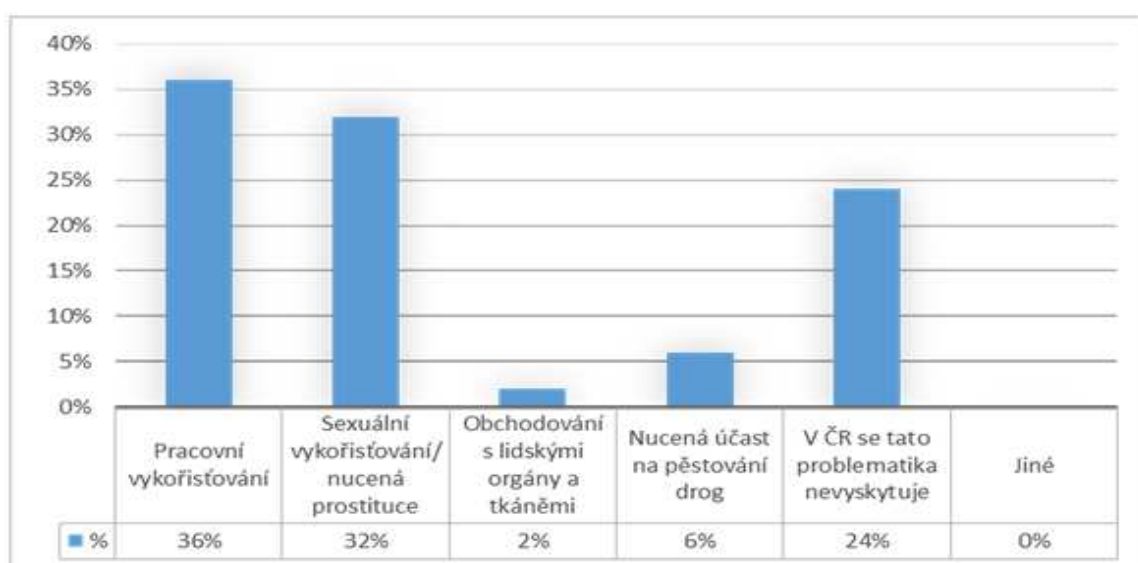

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Z grafu č. 15 vyplývá, že 76 % oslovených studentů středních škol si uvědomuje přítomnost problematiky obchodování s lidmi na území České republiky. Avšak téměř čtvrtina dotázaných, celých 24 %, se domnívá, že v České republice žádná forma obchodování s lidmi neexistuje.

- Otázka č. 12

Graf 16: Jaké formy obchodu s lidmi se v ČR vyskytují?

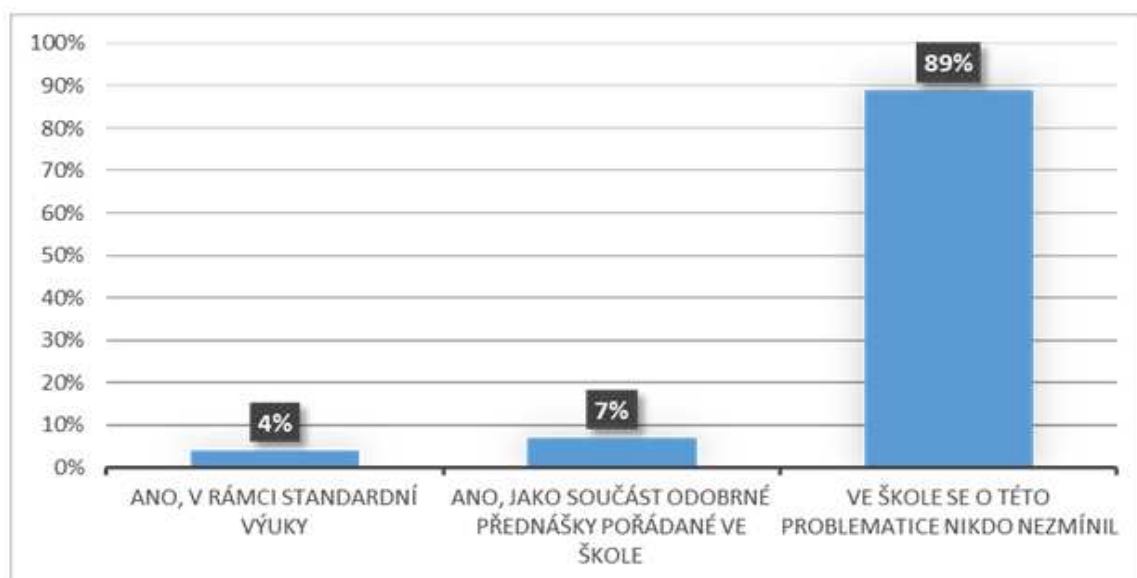

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Otázka č. 12 zjišťovala názory respondentů na to, jaké formy obchodu s lidmi se v České republice vyskytují. Shodně jako u předchozí otázky odpovědělo 24 % dotázaných, že v rámci ČR se obchodování s lidmi nevyskytuje. Za nejčastější formu obchodování na území ČR označilo 36 % studentů pracovní vykořisťování. Dále pak 32 % se domnívá, že v ČR existuje sexuální vykořisťování coby forma obchodu s lidmi. 6 % respondentů zvolilo odpověď „Nucená účast na pěstování drog“ a pouhá 2 % se domnívají, že v ČR se praktikuje obchod s lidskými orgány a tkáněmi. Variantu „jiné“ a s tím spojenou možnost vlastního slovního doplnění nevybral nikdo.

- Otázka č. 13

Graf 17: Byla někdy problematika obchodování s lidmi součástí vyučování?

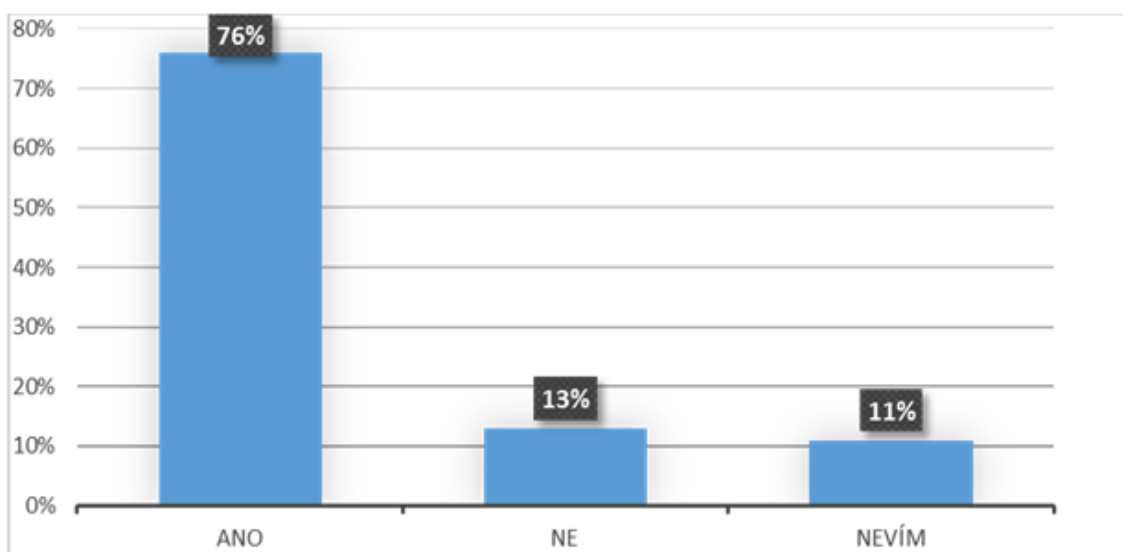

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Z výše uvedeného grafu je patrná znepokojující skutečnost, že obchodování s lidmi není na většině škol součástí výuky. Celých 89 % dotázaných uvedlo, že o této problematice se ve škole nikdo nezmínil. 7 % středoškoláků se zúčastnilo odborné přednášky pořádané ve škole a pouhá 4 % se o obchodování s lidmi dozvěděla na výuce.

- Otázka č. 14

Graf 18: Uvítal/a byste přednášku na téma obchodování s lidmi?

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Poslední otázka měla zjistit zájem respondentů o informace spojené s problematikou obchodu s lidmi. 76 % studentů projevilo zájem o uspořádání přednášky na toto téma. 13 % studentů přednášku odmítlo a zbylých 11 % neutrálně odpovědělo, že neví.

4.5 Případové studie

Uvedené případové studie jsou příběhy skutečných obchodovaných osob na území České republiky. Oběti se po svém útěku dostaly do organizace orientující se na pomoc cizincům, zejména obchodovaným osobám. Tato organizace nabízí svým klientům specializovanou pomoc.

Název organizace a jména obchodovaných osob jsou anonymizována. K tomuto kroku bylo přistoupeno především kvůli samotné bezpečnosti nejen obětí, ale také zaměstnanců pomáhající organizace. Díky neuveřejnění těchto dat má být znemožněno určení totožnosti obětí.

Celkem jsou zpracovány tři případové studie. Každá z nich je označena číslem a iniciálou oběti, dále je uveden věk, pohlaví, země původu a forma vykořisťování.

Případová studie č. 1 - paní V.

Věk: 33

Pohlaví: Žena

Země původu: Ukrajina

Forma obchodování s lidmi: Nucená prostituce

Paní V. vystudovala univerzitu a stala se učitelkou. Zanedlouho se vdala a otěhotněla. Krátce po porodu došly v domácnosti peníze, protože manžel paní V. nemohl najít práci, která by mu vyhovovala. Muž začal pít a jeho agresivita vůči ženě i jejich synovi se stupňovala. Paní V. i s dítětem odešla zpět k rodičům. Nedostatek prostředků přivedl ženu společně s její dlouholetou kamarádkou na nápad k odjezdu do České republiky za prací. Obě kontaktovaly vlivného a majetného zprostředkovatele, který jim dal nabídku úklidových prací ve stavebnictví. Paní V. měla zprostředkovateli uhradit vysoký poplatek za vyřízení všeho potřebného na cestu, v důsledku toho se zadlužila ještě před odjezdem. Paní V. měla informace od kamarádky, že práce je sice těžká, ale dobře placená. Na základě toho neváhala a odjela. Po dlouhé cestě byla žena přivezena k rakouským hranicím. Prvotně pracovala jako uklízečka nočního baru a penzionu, nicméně po nějaké době byla nucena k přímé prostituci. Paní V. se dostávalo velice hrubého zacházení nejen ze strany svých vězňů, ale také ze strany sexuálních zákazníků. Peníze, které vydělala, posílala své rodině společně s dopisy o tom, jak se má dobře. Byla v bezvýchodné situaci a cítila se poníženě. Po třech letech prostituce otěhotněla. Když vyšlo její těhotenství najevo, byla brutálně zbita, což vedlo k potratu. Za trest byla přinucena k pouliční prostituci společně s prodejem drog.

Paní V. se rozhodla, že unikne a vyhledá svou kamarádku, která opravdu získala solidní zaměstnání. Jednou se tedy schovala do nákladního vozu svého klienta, ten ji objevil až na benzinové pumpě nedaleko Českých Budějovic, kde ji také zanechal. Žena se vydala směrem k městu, kde s velkým štěstím svou kamarádku našla. Po pár dnech vyhledala organizaci pro pomoc cizincům. Styděla se, měla strach, přišla o doklady a neměla ani žádné peníze. Do případu byla zapojena Policie ČR, Odbor cizinecké policie a právník. Žena po nějaké době využila programu dobrovolných návratů Mezinárodní organizace pro migraci a vrátila se zpět na Ukrajinu.

Případová studie č. 2 - pan T.

Věk: 20 let

Pohlaví: Muž

Země původu: Vietnam

Forma obchodu s lidmi: Nucená účast na pěstování drog

Pan T. se do České republiky dostal prostřednictvím tzv. pracovního agenta, a to pod příslibem práce v továrně na kompletaci elektrických součástek. Tím si měl zajistit dostatečný příjem a kvalitní živobytí, čehož se mu ve Vietnamu nedostávalo. Pracovní agent si za zprostředkování cesty, zaměstnání, ubytování a další služby naučtoval částku rovnající se téměř ročnímu průměrnému platu ve Vietnamu (tj. v přepočtu cca 18 000 Kč). Po příjezdu do České republiky však slíbené zaměstnání nedostal, namísto toho byl přinucen k podílení se na pěstování marihuany. Panu T. bylo ze strany vykořisťovatelů vyhrožováno, že ho zanechají v cizí zemi bez prostředků, dokladů, kontaktů, pomoci a ubytování. Navíc mu bylo sděleno, že v České republice je pěstování marihuany legální. Pod tíhou okolností s prací v pěstírně souhlasil. Pan T. chtěl svůj dluh splatit prací v pěstírně, postupem času se osamostatnit a opět se vrátit do Vietnamu.

Mezitím došlo k odhalení pěstírny a všichni zúčastnění byli obviněni. Pan T. strávil rok ve vazební věznici, po propuštění neměl kam jít. Organizaci pomáhající cizincům nekontaktoval sám, ale prostřednictvím zástupkyně ex offo. Dle informací zástupkyně měl muž v České republice čekat na další soudní řízení. Předmětem obžaloby bylo zapojení do organizovaného zločinu. Navázání kontaktu s panem T. bylo ve všech ohledech složité, hlavní obtíží byla zejména jazyková bariéra. I přes počáteční strach a nedůvěru muž přijal nabídku pomoci zahrnující právní služby, ubytování, stravu a také anonymní návrat zpět do vlasti, a to do začátku dalšího soudního řízení.

Případová studie č. 3 - pan A.

Věk: 28

Pohlaví: Muž

Země původu: Moldavsko

Forma obchodu s lidmi: Pracovní vykořisťování

Pan A. do České republiky přicestoval nelegálně s pomocí moldavského zprostředkovatele. Na cestu mimo svou zemi se vydal z důvodu nabídky zaměstnání ve stavebnictví, tuto práci po příjezdu také získal. Situace se ale pomalu komplikovala zvyšujícími se náklady na ubytování, stravu a ošacení, které měl pan A. zprostředkovatelům platit. Tyto neúměrné a nesmyslné poplatky za služby, které byly cenově naprosto neodpovídající, nebo je muž vůbec nevyužíval, odmítal pan A. nadále platit. Celý konflikt se vyhroutil fyzickým napadením pana A., ten byl posléze vyhozen z ubytovacího zařízení. Vykořisťovatelé muže připravili o doklady, veškeré prostředky a odvezli ho do jiného města, kde byl zanechán.

Důležitou informací je, že muž spáchal v Moldavsku trestný čin. Z tohoto důvodu měl velký strach kontaktovat české úřady, navíc neměl osobní doklady. Na základě těchto obav se muž rozhodl připojit ke skupině bezdomovců. Na ulici žil několik měsíců. Poté se s žádostí o pomoc obrátil na organizaci pomáhající cizincům. S panem A. proběhlo několik setkání, na kterých byly muži nabídnuty varianty pomoci. Nicméně jeho představa pomoci se vymykala možnostem organizace a navíc hraničila s porušováním české legislativy. Vzhledem k neadekvátním požadavkům, které muž měl, odmítl nabízenou pomoc. Po čase byl náhodně odhalen na jedné z ubytoven během policejní kontroly. S represivními orgány odmítal jakoukoliv spolupráci a dokonce se pokusil o útěk. Nakonec byl z České republiky vyhoštěn a deportován zpět do Moldavska.

5 Výsledky a diskuze

Praktická část diplomové práce byla složena ze tří dílčích oddílů, a to finančního šetření, dotazníkového šetření a případových studií.

Úkolem finančního šetření bylo přiblížení odhadované výše dosahovaných zisků a znázornění finančních prostředků plynoucích ze státního rozpočtu na pomoc obchodovaným osobám prostřednictvím služeb specializovaných nestátních neziskových organizací. Hlavním motivačním faktorem pro pachatele obchodování s lidmi je dosahování vysokých finančních zisků. Finanční aspekt motivace pachatelů je patrný z dostupných policejních dokumentů a statistik, z šetření neziskových organizací, ze zpráv příslušných ministerstev a také z odborných studií. Nicméně je třeba si uvědomit, že není možné roční zisky z obchodu s lidmi určit s naprostou přesností. K nepřesným odhadům přispívá latence této nelegální činnosti. Praktická neexistence hranic, nesnadné odhalení nelegální migrace, donucovací praktiky pachatelů společně s neochotou obchodovaných osob spolupracovat s policejními orgány, to vše vytváří ideální podmínky pro kumulaci vysokých, rychlých a poměrně snadných zisků z obchodu s lidmi. Při finančních transakcích se pachatelé spoléhají na hotovostní platby. Ve velkém množství odhalených případů neexistují bankovní účty, ze kterých by bylo možné získat přesné informace o výši dosahovaných zisků. Přibližné výdělky převaděčů, překupníků, kuplířů a dalších podílejících se na obchodu s lidmi je možné jen odhadovat na základě odhalených případů, při kterých došlo k zajištění finančních obnosů, movitého a nemovitého majetku. Provedené finanční šetření zobrazuje hodnotu zabaveného majetku z trestné činnosti obchodování s lidmi, která byla odhalena na území České republiky od roku 2008 do roku 2013. Z grafického znázornění zajištěného majetku je patrné, že dosažené zisky se pohybují v řádech milionů. Pro lepší představu je možné použít jednoduchý ilustrativní příklad. V roce 2012 zabavila Policie ČR majetek v celkové výši 208 162 558 Kč. Dle Grafu č. 1 bylo v témže roce pravomocně odsouzeno pro obchodování s lidmi 11 osob. Kdyby každý odsouzený získal z obchodu stejný obnos, činil by výdělek jednoho pachatele zhruba 18 924 000 Kč. Výsledek je samozřejmě pouze orientační. Nicméně je potřeba souhlasit s názorem odborníků, kteří celosvětové roční zisky z obchodu s lidmi odhadují na cca 13 miliard dolarů.

Dále finanční šetření zobrazuje státní peněžní prostředky, které jsou směřovány nestátním neziskovým organizacím na pomoc obchodovaným osobám. Hlavní poskytovatelé dotací jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra. Dotace MPSV jsou určeny k financování běžných výdajů na sociální služby, které provádějí registrovaní poskytovatelé sociálních služeb. Dotace jsou uvedeny od roku 2008 do roku 2013. Průměrná výše dotací během těchto šesti let činila zhruba 6 680 000 Kč. Finanční prostředky od MPSV pravidelně využívají tyto organizace: Arcidiecézní charita Praha, Rozkoš bez rizika, Diakonie Českobratrské církve evangelické a La Strada ČR. Přidělené dotace slouží zejména k pokrytí výdajů na odborné sociální poradenství, terénní programy, krizovou pomoc a azylové domy. V rámci Ministerstva vnitra funguje již od roku 2003 tzv. Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Cílem programu je přímá pomoc a ochrana obchodovaných osob. Dotační prostředky z programu jsou určeny nestátním neziskovým organizacím. V šetření jsou uvedena dostupná data od roku 2008 do roku 2011, roční průměr dotací za uvedené čtyři roky dosáhl výše 3 500 000 Kč. Hlavními odběrateli dotací z Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi jsou zejména La Strada ČR a Arcidiecézní charita Praha.

Provedeným finančním šetřením bylo prokázáno, že financování nestátních neziskových organizací specializujících se na obchod s lidmi, je finančně náročné a dotace jsou poměrně vysoké. Nicméně ve srovnání s odhadovanými zisky pachatelů je evidentní značný nepoměr. Díky dobrému finančnímu zázemí mají zločinecké organizace oproti státním orgánům nespornou výhodu a mohou tak být o několik kroků napřed. Mým doporučením pro řešení situace je navýšení dotačních prostředků určených na preventivní programy a samozřejmě na samotnou ochranu a podporu obchodovaných osob. Nedostatečný objem dotačních prostředků navrhuji navýšit o zabavené výnosy z trestné činnosti obchodování s lidmi. Movitý a nemovitý majetek by měl být vydražen v rámci veřejných aukcí. Výnosy z aukcí majetku společně se zajištěnými finančními prostředky by měly plynout na speciální účet spravovaný Odborem prevence kriminality MV. Na základě vyhlášení dotačního programu by mělo dojít k přerozdělení prostředků specializovaným zprostředkovatelům sociálních služeb.

Dále se praktická část zabývala kvantitativním výzkumem, který byl vyhotoven na základě dotazníkové metody. Dotazník byl zaměřen na informovanost oslovených středoškolských studentů o problematice obchodování s lidmi. Cílem výzkumu bylo zjistit,

jaké je obecné povědomí respondentů o dané problematice a současně otestování předem stanovených hypotéz.

Hypotéza č. 1: Více než 50 % dotázaných středoškolských studentů má zájem o práci v zahraničí. Na otestování první hypotézy byla primárně zaměřena otázka č. 4, která se dotazovala na zájem respondentů o práci v zahraničí po ukončení studia. O práci mimo Českou republiku projevilo zájem 44 % dotázaných studentů. Tímto byla hypotéza č. 1 vyvrácena. Po podrobnější analýze otázky č. 4 vyplynul zajímavý fakt. Ze 74 respondentů, kteří by po ukončení studia rádi pracovali za hranicemi ČR, bylo 42 chlapců. Z toho je možné soudit, že k pracovní migraci inklinují spíše chlapci, a tudíž jsou více ohroženi obchodem s lidmi.

Hypotéza č. 2: Méně než 10 % respondentů považuje práci v zahraničí za nebezpečnou. Druhá hypotéza byla ověřena prostřednictvím osmé otázky dotazníku. Otázka č. 8 se přímo dotazovala respondentů, zda považují práci mimo ČR za nebezpečnou. S tímto dotazem souvisela následující otevřená otázka č. 9, kde měli studenti možnost popsat, v čem konkrétně nebezpečí spatřují. Jako nebezpečnou spatřuje práci v cizích státech pouhých 8 % dotázaných. Hypotéza č. 2 byla potvrzena. Doplňující otevřenou otázku zodpověděla pouze jedna studentka, která vnímá riziko v nestálosti zaměstnání. Nevyplnění doplňující otevřené otázky je možné přičítat několika proměnným, a to např. neochotě studentů nebo nedostatku času. Nicméně všichni respondenti, kteří shledávají zaměstnání mimo ČR za rizikové, se s problematikou obchodování s lidmi setkali v rámci výuky nebo odborné přednášky ve škole. Na základě tohoto zjištění lze usuzovat, že existuje příčinná souvislost mezi mírou informovanosti a potencionálním rizikem stát se obchodovanou osobou.

Hypotéza č. 3: S problematikou obchodování s lidmi se v rámci výuky nesetkalo více jak 80 % oslovených studentů. Poslední hypotéza byla prověřena prostřednictvím otázky č. 13, která zjišťovala, jestli je problematika obchodu s lidmi součástí výuky, ať už jako součást standardního vyučování nebo v rámci odborných přednášek pořádaných školou. Vzhledem k závažnosti obchodu s lidmi je alarmující, že 89 % dotázaných uvedlo, že o této problematice se ve škole nikdo nezmínil. Hypotéza č. 3 byla potvrzena. Ačkoliv se osloveným středoškolským studentům nedostává dostatek informací, 76 % projevilo na základě otázky č. 14 zájem o odbornou přednášku na toto téma.

Z vyhodnocení provedeného výzkumu je patrné, že obecné povědomí středoškolských studentů není na příliš dobré úrovni, to lze přisuzovat nedostatečné informovanosti

o rizicích migrace a vyhledávání zaměstnání v cizích státech. Dále vyšly najevo dvě značně znepokojující skutečnosti. První z nich je, že z celkem 168 respondentů uvedlo 27, že o obchodování s lidmi nikdy neslyšelo. A druhým je, že 40 dotázaných studentů je přesvědčeno o tom, že v České republice se obchodování s lidmi vůbec nevyskytuje. Ačkoliv se počet neinformovaných studentů může jevit jako zanedbatelný, je potřeba si uvědomit, že právě lidé bez dostatku informací jsou snadnými terči pachatelů. Mým doporučením je vytvoření úzké spolupráce mezi školskými zařízeními, nevládními organizacemi zaměřenými na obchod s lidmi a Policií ČR. Vzájemná spolupráce by měla spočívat v pořádání odborných přednášek, které nebudou určeny výhradně studentům, ale budou zpřístupněny také veřejnosti. Přednášky by neměly být pouze preventivního charakteru, ale měly by dát posluchačům také návod na řešení nastalé situace v případě, kdy se člověk stane obchodovanou osobou. Přednášející by měli informovat o hlavních bezpečnostních zásadách, tj. prověřit budoucího zaměstnavatele, mít pracovní smlouvu, nepředávat osobní doklady, nahlásit svůj pobyt příslušným orgánům a především si připravit krizový scénář. Takto koncipované přednášky jsou účelným preventivním opatřením, které by mělo snižovat pravděpodobnost, že se lidé budou stávat snadnými oběťmi kuplířů.

Poslední oddíl empirického šetření byl věnován třem případovým studiím. Úkolem bylo nalézt společné znaky uvedených případů. V první řadě je třeba si uvědomit citlivost informací, které s případy souvisí. V důsledku toho nebyl uveden název organizace, jméno odborného pracovníka, ani jména obchodovaných osob. Uvedená počáteční písmena jmen neodpovídají skutečnosti. Věk, pohlaví oběti, forma vykořisťování a struktura příběhu zůstala nezměněna. Každá z kazuistik byla zaměřena na jinou formu vykořisťování, jednalo se o nucenou prostituci, pracovní vykořisťování a nucenou účast na pěstování drog. Tyto typy vykořisťování byly zvoleny záměrně, jelikož jsou na našem území nejběžnější. Uvedené oběti jsou dva muži a jedna žena. Ve všech případech se jedná o cizí státní příslušníky, kteří byli na území České republiky dovezeni. Hlavním motivem pro příjezd do České republiky bylo získání dobře placené práce. Země původu z případových studií jsou Ukrajina, Vietnam a Moldavsko. Všechny tyto země mají nižší HDP než Česká republika, stejně tak minimální mzdy. Ve Vietnamu si dělníci vydělávají měsíčně v přepočtu necelé 2000 Kč, na Ukrajině je minimální mzda stanovena na zhruba 1500 Kč a v Moldavsku se jedná o částku 1200 Kč. Motivačním faktorem se tedy stala vidina

dobrého výdědku a opuštění země původu, ve které není příznivá ekonomická situace. Všechny obchodované osoby vycestovaly ze země původu za pomoci zprostředkovatele, který jim přislíbil práci a na oplátku požadoval uhrazení vysokého poplatku. Obchodovaná žena se kvůli odjezdu zadlužila už v zemi původu, muž z Vietnamu se dostal do dlužního otroctví, aby poplatek za odjezd splatil, a po muži z Moldavska vykořisťovatelé opakovaně požadovali vysoké úhrady za smyšlené služby. Dalším společným prvkem je tlak, který byl na oběti vyvíjen prostřednictvím výhrůzek, fyzického násilí a také zabavení osobních dokladů.

Popsané případové studie vykazují tyto společné znaky:

- Nepříznivá ekonomická situace v zemi původu
- Zprostředkovatel, který oběť vylákal pod příslibem dobrého zaměstnání
- Uhrazení vysokých poplatků zprostředkovateli
- Psychický nátlak v podobě hrozeb
- Fyzické násilí vůči obětem
- Odebrání osobních dokladů obchodovaným osobám

Boj proti obchodování s lidmi se na území České republiky potýká zejména s problémem samotné identifikace tohoto trestného činu. To, co odborník může kvalifikovat jako obchod s lidmi, nemusí být tak vnímáno orgány státní správy či orgány činnými v trestním řízení. Rozdílnost názorů nejčastěji spočívá v nedostatku důkazních materiálů, které jsou pro správnou kvalifikaci trestného činu a identifikace oběti a pachatele nezbytné. Problém nastává zejména v neochotě obchodovaných osob spolupracovat s policií. Neochota obětí může pramenit ze strachu z trestních postihů a jiných sankcí, z necitelného jednání policistů či jiných orgánů činných v trestním řízení nebo jako důsledek prožitého traumatu. Vhodným opatřením je pravidelné a intenzivní vzdělávání a tematická školení policistů, kteří by na základě získaných informací měli dokázat obchodovanou osobu správně identifikovat a následně s ní jednat úměrně nastalé situaci a prožitému vykořisťování. Žádoucím krokem je také zintenzivnění policejních kontrol v nočních klubech v příhraničních oblastech a ve velkých městech. K navýšení kontrol by měl přistoupit i Státní úřad inspekce práce, který se mimo jiné zaměřuje na odhalování nelegálního zaměstnávání cizinců bez povolení k pobytu nebo bez pracovního povolení. Pracovní kontroly by se měly orientovat na oblasti nejčastěji využívající levné pracovní síly cizinců, a to je stavebnictví, zemědělství a lesnictví.

Zintenzivněním uvedených kontrolních opatření by mělo dojít ke snížení nucené prostituce a nelegálního zaměstnávání cizinců.

6 Závěr

K postupné snaze o zrušení a vymýcení otrokářství bylo přistoupeno již v devatenáctém století. Obchod s lidmi je možné přirovnat k „otroctví moderní doby“. Ačkoliv otrokářská společnost zmizela před desetiletími, dnes obchod s lidmi po celém světě vzkvétá. A to i přes to, že v současné době je obchodování s lidskými bytostmi považováno za zcela nepřijatelné a nemorální. Fakt, že v dnešní době existuje ve společnosti „otrokářství“, je nutné považovat přinejmenším za znepokojivý.

Boj proti organizovanému zločinu je nutností každé společnosti. O to větší by mělo být úsilí o potírání aktivit zločineckých skupin, které se zaměřují na poškozování základních lidských práv a svobod. Česká republika, jako řada dalších demokratických států, se snaží prostřednictvím příslušných orgánů odhalovat organizované skupiny a následně zajistit pomoc a ochranu obchodovaným osobám. Nalezení efektivních nástrojů pro boj s obchodováním s lidmi je dlouhodobou, složitou a náročnou záležitostí. V České republice, jakožto zemi Schengenské dohody, v podstatě neexistují státní hranice. Vstup cizinců z ostatních členských zemí není nikterak kontrolován ani regulován. Setřením státních hranic byla podpořena legální migrace. Tímto krokem se zároveň naskytly nové možnosti pro nelegální migraci a s tím spojené pašování lidí a samotný obchod s lidmi.

Obchodu s lidmi se dopouštějí nejenom organizované skupiny, ale i jednotlivci. Pachatelé podílející se na obchodování s lidmi poškozují základní lidská práva a svobody svých obětí za pomoci velice drastických a brutálních metod. S oběťmi je často zacházeno jako s majetkem, který je zcela podřízen vůli svého majitele. Obchodované osoby jsou ohroženy na svém zdraví, lidské důstojnosti i vlastním životě. Pro obchodování s lidmi je typická latence a sofistikovanost organizovaných skupin. Zločinecké skupiny věnující se obchodu s lidmi získávají ze své činnosti značný profit, který je srovnatelný se zisky z obchodu se zbraněmi či drogami. Díky důmyslnému a propracovanému systému vnitřní organizace zločineckých skupin, je prakticky nemožné odhalit všechny případy vykořisťování. Policejní statistiky tak pouze zobrazují množství usvědčených případů, ne však skutečný stav, protože právě díky latenci zůstává mnoho případů neodhaleno.

Vnímání bezpráví a zločinu úzce souvisí se sociokulturním prostředím, ve kterém člověk vyrůstá. Zatímco práce za pouhou stravu a přístřeší může být ve vyspělých státech kvalifikována jako něco nezákonného a nemorálního, v rozvojových zemích je tento druh

obživy standardní součástí života. Je zarážející, že ačkoliv vyspělé společnosti vnímají např. sex za úplatu, nucenou prostituci a nucené práce jako něco naprosto nepřijatelného, právě v těchto zemích obchod s lidmi prosperuje. Je tedy nutné položit si otázku, z jakého důvodu tomu tak je? Kdyby v této oblasti nebyla poptávka, neexistovala by ani nabídka. V konkurenčním prostředí firem vzniká snaha co nejvíce snižovat náklady a s tím související finální cenu služby či výrobku. Současným trendem v zaměstnávání levné pracovní síly v České republice jsou pracovníci z méně rozvinutých zemí Evropské unie, př. rumunští a bulharští dělníci. Tím, že se jedná o občany EU, odpadá složité zařizování pobytových a pracovních povolení. Tito dělníci se ocitají daleko od svých domovů, v drtivě většině případů neznají jazyk a nemají žádné právní povědomí. Požadavek levné pracovní síly a nevědomost najímaných pracovníků nahrává organizovaným skupinám zaměřeným na nelegální zaměstnávání a pracovní vykořisťování. Stejně tak je tomu i se vzrůstající poptávkou po placených sexuálních službách, což vytváří příležitost pro nucenou prostituci a vykořisťování.

Základním cílem diplomové práce bylo zhodnocení a identifikace problematiky obchodování s lidmi v České republice. Díky poznatkům z teoretických východisek v kombinaci s empirickou částí práce byl hlavní cíl naplněn. Pro splnění dílčích cílů byly provedeny následující kroky. Teoretická část práce byla zpracována na základě studia a analýzy odborné literatury a jiných relevantních zdrojů. Získané informace byly srozumitelně interpretovány a seřazeny v logické návaznosti. V praktické části práce bylo vyhotoveno finanční šetření, které díky získaným informacím nastínilo přibližnou výši dosahovaných zisků obchodníků s lidmi. Zároveň byly znázorněny finanční prostředky, které Česká republika vynakládá prostřednictvím Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí na pomoc obchodovaným osobám. Poté byl zpracován kvantitativní výzkum na základě dotazníkového šetření mezi středoškolskými studenty. Dotazník se zaměřil na informovanost studentů o problematice obchodování s lidmi. Na základě výsledků z výzkumu došlo k ověření předem stanovených hypotéz. Posléze byly zpracovány tři případové studie popisující skutečné příběhy obchodovaných osob na území České republiky. Po důkladném prostudování byly nalezeny společné znaky uvedených případů. V konečné fázi došlo k navržení preventivních, ale také represivních opatření v boji proti obchodu s lidmi. Tato doporučení byla uvedena v páté kapitole „Výsledky a diskuze“. Provedením uvedených kroků došlo k naplnění stanovených dílčích cílů.

Vypracování diplomové práce bylo provázeno snahou přispět ke zvýšení informovanosti o tomto nebezpečném a globálně rozšířeném sociálně patologickém jevu. Práce poukazuje na znepokojivý fakt, že i přes veškerou kulturní, politickou, hospodářskou a ekonomickou vyspělost Evropské unie, jíž je Česká republika součástí, obchod s lidmi na tomto území vzkvétá a je prosperujícím a výhodným businesssem.

7 Seznam použitých informačních zdrojů

Knihy a monografické publikace

- [1] BAŠTECKÁ, B. *Terénní krizová práce*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s, 2005. 299 s. ISBN 80-247-0708-X.
- [2] BURČÍKOVÁ, P., *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice*, Praha: La Strada, o. p. s., 2004. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>.
- [3] BUREŠ, J. *Obchod s lidmi, sexuální vykořisťování žen a zneužívání v česko-německém příhraničí*. 1. vyd. Praha: Českobratrská církev evangelická, evangelická církev Německá, 2009. 29 s. ISBN 978-80-87098-09-7.
- [4] BREITKREUZ, R. *Analyse der Push- und Pull-Faktoren der Migration*. 1. vyd. GRIN Verlag, 2006. 68 s. ISBN 978-3-640-35874-8.
- [5] CEJP, M. a kol. *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 177 s. ISBN 80-7338-027-7.
- [6] ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
- [7] ČÍRTKOVÁ, L. VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
- [8] KALIBOVÁ K., *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy*. Praha: La Strada o.p.s., 2008. 57 s.
- [9] KOČMAN, D. *Lidská práva v praxi: manuál pro sociální práci s oběťmi obchodu se ženami a dětmi*, 1.vyd. Praha: La Strada, o. p. s., 2002. 124 s.

- [10] KOLENČIK, M. *Svet nepoznanej reality: história a súčasnosť prostitúcie*. 1. vyd. Žilina: L. A. X. media, s. r. o., 2000. 215 s. ISBN 80-968498-6-7.
- [11] KRAUS, F., NOŽINA, M. *Kriminální sítě ve Vietnamské diaspoře případ České republiky*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009. 124 s. ISBN 978-80-86506-82-1.
- [12] NĚMEC, M. *Mafie a zločinecké gangy: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafí a boj proti nim*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 2003. 390 s. ISBN 80-7317-026-4.
- [13] NOŽINA, M. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. 1. vyd. Praha: Themis, 2003. 407 s. ISBN 80-7312-018-6.
- [14] STRÍTECKÝ, V., TOPINKA, D. et al. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. 184 s. ISBN 978-80-87558-11-9.
- [15] VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 144 s. ISBN 978-80-247-2218-4.
- [16] VANÍČKOVÁ, E., *Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2005. 87 s. ISBN 80-239-4793-1.

Legislativní dokumenty

- [17] Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Konvenci spojených národů proti mezinárodnímu organizovanému zločinu. In: Scheinost, M. (ed.), *Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci [online]. 2001 [cit. 2014-07-14]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/265.pdf>.

[18] Usnesení vlády České republiky ze dne 10. srpna č. 598, o *Koncepci boje proti organizovanému zločinu na období let 2011-2014*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, [online]. 2010 [cit. 2014-08-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/koncepce-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-obdobi-let-2011-2014-pdf.aspx>.

[19] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 9. 2. 2009. ISSN 1211-1244.

Elektronické zdroje

[20] AVRAMIOTI, I. Program Ne násilí. *Scps.diakonie.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-07-19]. Dostupné z: <http://scps.diakonie.cz/nase-sluzby/program-ne-nasili/>.

[21] Boj proti obchodu s dětmi. *Unicef.cz* [online]. [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/4956-boj-proti-obchodu-s-detmi>.

[22] Činnost útvaru a jeho úkoly. *Policie.cz* [online]. [cit. 2014-08-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/cinnost-utvaru-a-jeho-ukoly.aspx>.

[23] Děťští vojáci. *Lidskaprava.cz* [online]. [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/prava-deti/clanky/detsti-vojaci>.

[24] HOLANOVÁ, K. a kol. *Instruktážní manuál pro sociální a terénní pracovníky: obchod s lidmi v ČR*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, [online]. 2007 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: http://www.kraj-jihocesky.cz/1460/prevence_kriminality.htm.

[25] Inovacemi k prevenci pracovního vykořisťování občanů EU. *Mpsv.cz* [online]. [cit. 2014-07-22]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/projekt_prevence_vykoristovani.

[26] Kriminalita: Obchod s lidmi. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>.

- [27] Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: neurotické, stresové a somatoformní poruchy (F40–F48). *Uzis.cz* [online]. [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F40-F48.html>.
- [28] *Ministerstvo vnitra* [online]. 2015 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: www.mvcr.cz.
- [29] *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 – 2007)*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2005 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.
- [30] *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011)*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2008 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.
- [31] *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi na období let 2012 – 2015*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2012 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.
- [32] Nuceným sňatkům čelí v Německu tisíce dívek ročně: Třetina z nich je nezletilá. *Ihned.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-53592950-nucenym-snatkum-celi-v-nemecku-tisice-divek-rocne-tretina-z-nich-je-nezletila>.
- [33] Obchod s lidmi: Definice. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2014-07-14]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>.

- [34] Obchod s lidmi – Popis situace v obchodu s lidmi. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2014-07-19]. Dostupné z: <http://scps.diakonie.cz/nase-sluzby/program-ne-nasili/http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>.
- [35] Odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace. *Policie.cz* [online]. [cit. 2014-07-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/odbor-obchodu-s-lidmi-a-nelegalni-migrace.aspx>.
- [36] O nás. Mezinárodní organizace pro migraci. *Iom.cz* [online]. [cit. 2014-06-25]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/o-nas>.
- [37] O nás. *Strada.cz* [online]. [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/kdo-jsme/o-nas>.
- [38] Prevence a potírání obchodu s lidmi. *Iom.cz* [online]. [cit. 2014-09-05]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/prevence-a-potirani-obchodu-s-lidmi>.
- [39] Prevence obchodování s lidmi. *Europa.eu* [online]. 2013 [cit. 2014-08-26]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/jl0058_cs.htm.
- [40] Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. *Mzv.cz* [online]. [cit. 2014-07-19]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/damascus/cz/viza_a_konzularni_informace/program_podpory_a_ochrany_obeti/index.html.
- [41] Projekt Magdala. *Praha.charita.cz* [online]. [cit. 2014-08-08]. Dostupné z: <http://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>.

- [42] UNICEF zůstává ve Středoafričské republice. *Unicef.cz* [online]. [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/53815-unicef-zustava-ve-stredoafricke-republice>.
- [43] WINKLEROVÁ, K. *Obchod s lidmi: Otroci dřeli na poli u Mělníka*. Aktuálně.cz. [online]. 2009 [cit. 2014-07-20]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/obchod-s-lidmi-otroci-dreli-na-poli-u-melnika/r~i:article:630762/>.
- [44] WINTEROVÁ, D. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, [online]. 2005 [cit. 2014-08-13]. 335 s. ISBN 80-7338-044-7. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>.
- [45] *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2008*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2009 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-cr-2008-pdf.aspx>.
- [46] *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2009*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2010 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-obchod-lidmi-2009-pdf.aspx>.
- [47] *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2010*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2011 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2010.aspx>.
- [48] *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2012*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2013 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-obchodovani-s-lidmi-v-ceske-republice-za-rok-2012.aspx>.

- [49] *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2013*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, odbor bezpečnostní politiky, [online]. 2014 [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-2013-obchodovani-s-lidmi-pdf.aspx>.
- [50] ŽÁKOVÁ, M. Obchodování s lidmi: charakteristika. *Icm.cz* [online]. 2007 [cit. 2014-08-28]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/obchodovani-s-lidmi-charakteristika>.

Sborník

- [51] ARONOWITZ, A. *Smuggling and trafficking in human beings : The phenomenon, the markets that drive it and the organisations that promote it*. In *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 44.

8 Seznam obrázků a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1: Rozčlenění ČR dle počtu pachatelů trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 TZ) v roce 2013	23
--	----

Seznam grafů

Graf 1: Počty pravomocně odsouzených osob v letech 2002-2013.....	27
Graf 2: Zajištěné výnosy z trestné činnosti.....	49
Graf 3: Dotace MPSV	50
Graf 4: Dotační program MV „Prevence obchodování s lidmi a pomoc obětem obchodování s lidmi“	52
Graf 5: návratnost dotazníků.....	54
Graf 6: Pohlaví.....	54
Graf 7: Věk	55
Graf 8: Obor studia	56
Graf 9: Přemýšlíte po ukončení studia o práci v zahraničí?	56
Graf 10: Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a "ano", v jaké zemi byste měl/a zájem pracovat?.....	57
Graf 11: Znáte někoho, kdo má s prací v zahraničí zkušenosti?	58
Graf 12: Jaká byla tato zkušenost?	58
Graf 13: Považujete práci v zahraničí za nebezpečnou?.....	59
Graf 14: Pod pojmem „obchod s lidmi“ si představíte	60
Graf 15: Vyskytuje se v ČR, dle Vašeho názoru, nějaká forma obchodu s lidmi?.....	61
Graf 16: Jaké formy obchodu s lidmi se v ČR vyskytují?	61
Graf 17: Byla někdy problematika obchodování s lidmi součástí vyučování?.....	62
Graf 18: Uvítal/a byste přednášku na téma obchodování s lidmi?	63

9 Seznam použitých zkratk

ČR - Česká republika

EU – Evropská unie

ILO – Mezinárodní organizace práce

IOM – International Organization for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)

MKN-10 - Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MV – Ministerstvo vnitra

OAMP – Odbor azylové a migrační politiky

OPK – Odbor prevence kriminality

PSPT – posttraumatická stresová porucha

UNICEF - United Nations International Children's Emergency Fund (v překladu dětský fond organizace spojených národů)

URNA – Útvar rychlého nasazení

ÚOOZ - Útvar pro odhalování organizovaného zločinu

10 Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník: Obchod s lidmi v ČR

1) Pohlaví

- Žena
- Muž

2) Věk

- 15 – 16 let
- 17 – 18 let
- 19 – 20 let

3) Obor studia

-(doplňte, prosím, Váš studijní obor)

4) Přemýšlíte po ukončení studia o práci v zahraničí?

- Ano
- Ne

5) Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a „ano“, v jaké zemi byste měl/a zájem pracovat?

- (doplňte, prosím, název země)

6) Znáte někoho, kdo má s prací v zahraničí zkušenosti?

- Ano
- Ne

7) Pokud znáte někoho, kdo má zkušenosti s prací v zahraničí, jaká tato zkušenost byla?

- Pozitivní
- Negativní

- Nevím

8) Považujete práci v zahraničí za nebezpečnou?

- Ano
- Ne

9) Pokud práci v zahraničí považujete za nebezpečnou, v čem toto nebezpečí spatřujete?

-

10) Co si představíte pod pojmem „obchod s lidmi“?

- Pracovní vykořisťování
- Sexuální vykořisťování/nucená prostituce
- Obchodování s lidskými orgány a tkáněmi
- Nucená účast na pěstování drog
- Nikdy jsem o této problematice neslyšel/a
- Jiné:.....

11) Vyskytuje se v ČR, dle Vašeho názoru, nějaká forma obchodu s lidmi?

- Ano
- Ne

12) Jaké formy obchodu se v ČR vyskytují?

- Pracovní vykořisťování
- Sexuální vykořisťování/nucená prostituce
- Obchodování s lidskými orgány a tkáněmi
- Nucená účast na pěstování drog
- V ČR se tato problematika nevyskytuje
- Jiné:.....

13) Byla někdy problematika obchodování s lidmi součástí vyučování?

- Ano, v rámci standardní výuky
- Ano, jako součást odborné přednášky ve škole
- Ve škole se o této problematice nikdo nezmínil

14) Uvítal/a byste přednášku na téma obchodování s lidmi?

- Ano
- Ne
- Nevím